

ΚΟΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΘΑΝΑΤΟΣ

ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ

ΕΥΗΘΕΡΟΓΡΑΦΕΙΟ "ΗΕΤΙΑ"

Κ. ΜΑΙΣΝΕΡ ΚΑΙ Η. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1901

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΘΑΝΑΤΟΣ

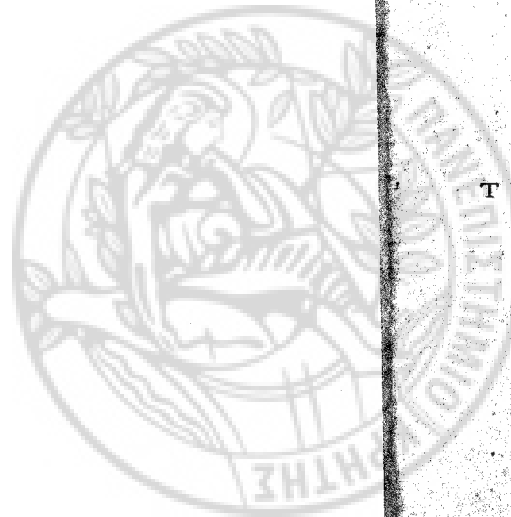
ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ "ΕΣΤΙΑ"

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1901

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Σ Ε Β Ι Β Λ Ι Α

Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου.
Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν.
Τὰ μάτια τῆς Ψυχῆς μου.
Τὸ ἔργον τοῦ Κρουσιάλλη.
Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι.
Τάφος.
Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἠλιογέννητης.

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

113366

Ποιήματα.
Δράματα.
Ἱστορίες.
Κριτικά.

Ἡ ἱστορία τούτη πρωτοφάνηκεν, ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, στὴν «Ἑστία» τοῦ Δροσίνη. Μικρὴ καὶ ἀκοίταχτη, μ' ἓνα του ἀρθρο στοῦ Παρισιοῦ τὸ Figaro, νὰ τὴν προσέξουν ἔκαμε ὁ Ψυχάρης. Ὅμως θὰ τὴν ξέχανα, ἂν δὲν τὴν ἔσπρωχνε νὰ βγῆ ξανά στὸ φῶς ὁ φίλος μου ὁ Πάλλης.

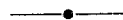

Αὐτὴ τὴν ἱστορία τὴν ἀφιερώνω σ' ἐσέν', ἀπλὴ καὶ ἀγράμματη γυναῖκα, σ' ἐσέ, καημένη Χαραγγή. Τὴν ἄκουσ' ἀπὸ τὸ στόμα σου, καὶ κοίταξα νὰ τὴν κρατήσω, κι ὅσο πιστὰ μποροῦσα, γιὰ νὰ εἶμαι ἀντίπαλος δικός σου. Γιατί, κι ὅταν μιλᾷς ἐσύ, ἕνας λαὸς δλόκληρος τὰ λόγια σου στὰ ψιθυρίζει. Κάθε σου ἱστορία, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει, τοῦ γένους εἶναι ποίημα. Δὲν εἶσαι γυναῖκα, εἶσαι ἡ Φήμη ἢ διαλαλήτρα· δὲν ἔχεις τίποτε σαρκικό, εἶσαι ψυχὴ μονάτη τὰ μάτια σου ποτὲ δὲν ἡσυχάζουν, ποτὲ δὲ σκοτιδιάζουν. Ὅσα λές, τὰ βλέπεις δλοζώντανα μπροστὰ σου, κι ὅσα βλέπεις, καθὼς τὰ βλέπ' ἡ Φαντασία τὰ θωρεῖς. Γι' αὐτὸ εἶναι καὶ τὰ λόγια σου δλοζώντανα, σοφὴ κ' ἡ γλῶσσα σου, ἀπλὴ κι ἀγράμματη γυναῖκα. Μὲ μαγνητίζουν τὰ μάτια σου καὶ μὲ μαγεύουν τὰ λόγια σου, καὶ νοιώθω κάτι τι ποῦ μέρα τὴν ἡμέρα μὲ δίνει πὺδ σφιχτὰ μ' ἐσένα. Ἐσὺ μὲ πρωτοτραγούδησες μωρὸ στὴν κούνια· τὰ ἕστερνὰ τὰ λόγια ποῦ θάκουσσω στὴν κλίνη τοῦ θανάτου, θέλω νὰ βγοῦν ἀπ' τὸ δικό σου στόμα.

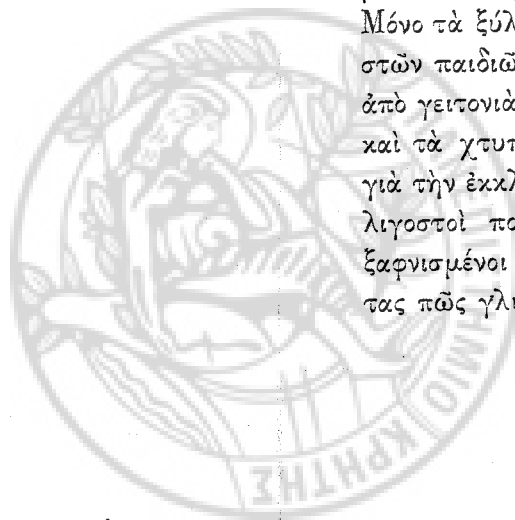

ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

Κανείς δὲν ἔπεσε νὰ κοιμηθῆ, ὅλοι ἀγρυπνοῦσαν· ποῦ νὰ κλείσουν μάτι τέτοια γροινάρα νύχτα; Νύχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ὁ τι πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, βουβές οἱ καμπάνες καὶ στὶς τρεῖς ἐκκλησοῦλες τοῦ Θαλασσοχωριοῦ. Σωπαίνουν κ' οἱ καμπάνες γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη, σὰ νάχουν κι αὐτὲς ἀνθρώπινη φυγὴ καὶ δὲ μποροῦν ἀπ' τὸ βαθὺ καημὸ τους οὔτε νὰ ξεφωνίσουν. Μόνο τὰ ξύλινα τριτσόνια ξεκουφαίνουν τὸν κόσμον στῶν παιδιῶν τὰ χέρια· τρέχουν τὰ παιδιὰ, κι ἀπὸ γειτονιά σὲ γειτονιά, κι ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, καὶ τὰ χτυποῦνε μὲ κακὸ καὶ μὲ φωνές: «Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησά! Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησά!» Κ' οἱ λιγοστοὶ ποῦ ἀπομένουν βάρυπνοι, πετειοῦνται ξαφνισμένοι καὶ τρέχουν στὸ παράθυρο, θαρρῶντας πῶς γλυκοχαράζει καὶ πῶς περνάει κάτου ὁ

επιτάφιος. Για την αγάπη του Χριστού, μιὰ φορά τὸ χρόνο, τῆ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, βουβαίνοντ' οἱ καμπάνες τοῦ Θαλασσοχώριου, ἐκείνες μόνο· γιατί, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, τὸ Θαλασσοχώρι σιγώνεται στὸ πόδι, γιὰ τὴν αγάπη πάλι τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φορά τὸ χρόνο, τῆ νύχτα τῆς Μεγάλῃ Παρασκευῆς.

Ἐπι κ' ἐκείνη τῆ νύχτα· γυναῖκες κι ἄντρες, ἄλλοι χώρια κι ἄλλοι μαζωχτοί, ἔβγαιναν ἀπ' τὰ σπίτια, ἀπὸ τοὺς καφενέδες, καὶ σκορπίζονταν ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατὰ τὶς ἐκκλησιές. Οἱ περπατησιές βαρυγυτοῦσαν στὰ καλντερίμια κι ἐλοένα ἐμάκρανε τοὺς ἤχους ὁ ἀντίλαλος τῆς νύχτας. Κ' ἡ νύχτα, δροσοστάλαχτη ἀπριλιάτικη, μ' ἓνα φεγγάρι νυστασμένο ποῦ πάει νὰ βασιλέψῃ καὶ χύνει ἀχνότερη γι' αὐτὸ τῆ λάμψη του στὰ μαῦρα καὶ ξασθέστωτα παλιόσπιτα καὶ στὰ στραβά σοκάκια, ποῦ, λίγη, περισσή, ποτὲ κ' ἡ λάσπη δὲν τοὺς λείπει. Οἱ ἐκκλησιές ὀλόφωτες, μὲ πόρτες ὀρθάνοιχτες. Κάπου κάπου ξεγύνονταν ὡς ἔξω ἡ φωνὴ τοῦ ἀναγνώστη, πρὶν ἀρχίσουν οἱ θροῆνοι. Ἄλλὰ τὸ μεγάλο τὸ πανηγύρι γίνετ' ἀπ' ἔξω ἀπ' τὶς ἐκκλησιές. Γύρω σὲ φωτιές μεγάλες θρεμμένες μὲ βρεσίνα, μὲ κληματόξυλα, μὲ σανίδια, μὲ φρόκαλα, μὲ σκαφίδια καὶ μὲ κοφίνια τῆς μπουγά-

δας, καὶ κάπου κάπου μ' ἐλόκληρο παραθυρόφυλλο, — ἀλλοίμονο στὰ χαμηλὰ σπιτάκια καὶ στὶς ἀσυλλόγιστες νοικοκυρές, τῆ νύχτα ἐκείνη! — γύρω σὲ φωτιές, τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παλιόπαιδα, καὶ μέσα στὰ παιδιὰ κι ἄντρες μὲ μουστάκια, περδούνε, τρέχουν, ἀλαλάζουν, δαιμονίζονται· κι ἀστραποβολοῦν στὰ σκότη καὶ βροντογυτοῦν στὴν ἤσυχία οἱ σαλιόρες καὶ τὰ χοντρά χαλκούνια — Σῶσον, Κύριε! — κ' οἱ τρακατρούκες καὶ τὰ χαιμαλιά, μὲ τέχνη καμωμένα ἀπὸ καλάμια κι ἀπὸ χοντρόχαρτα, καὶ γεμισμένα μὲ μπαρούτι, μὲ μπαρούτι ἀτέλειωτο. Δίσκος γιὰ τὸ μπαρούτι γύριζε μέσα στὶς ἐκκλησιές. Ἄντρες καὶ παιδιὰ, φωτοκαίγονταν μ' ἐκεῖνα, τῆς φωτιᾶς τὰ σύνεργα, γιὰ τὴν καλὴ χρονιά. Μπαρούτι μύριζε τὸ Θαλασσοχώρι κ' οἱ ἐνορίτες μὲ τοὺς ἐνορίτες στέκονταν ἀμάν γιὰ πόλεμο.

Δὲν ἦταν μόνον οἱ ἐκκλησιές ἀνοιχτές, τὴν ὥρα ἐκείνη. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ πρόβαλλε μισανοιγμένο κἀνα μαγερεῖο, κανένας καφενές. Ὅσο νᾶρθ' ἡ ὥρα ποῦ θὰ βγῆ ὁ ἐπιτάφιος, ὡς τὶς τρεῖς τὸ πρωτὶ, ἔλος ὁ κόσμος δὲ μποροῦσε νὰ περνᾷ τὴν ὥρα του ὀλόρθος μὲς' στὴν ἐκκλησιά! Μ' ἓνα βαρὺ γλυκό, μὲ ἓνα μεζὲ καὶ δυὸ ρουφηξιές πυργιώτικο κρασί,

καταπιάνεται κανείς ύστερ' από τή νηστεία και παίρνει δύναμη για νά συντροφέψη τὸν ἐπιτάριο. Κ' ἔτσι σιγὰ σιγὰ οἱ παρέες τραβειούνται κατὰ τις ἐκκλησιᾶς μὲ δροσισμένο στομάχι. Τελευταία εἶχε ξεχαστῆ στὸ κρασοπουλεῖο τοῦ Ψημένου μιὰ συντροφιά χαρούμενη· ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας καὶ τὸ παιδί τῆς Χαρίταινας, ποῦ κανεὶς δὲν τῶ-κράζε μὲ τὸνομά του, ὅσο ποῦ καὶ τὸ ἴδιο τὸ ξέχασε κι ἄκουγε μόνο σὰν τὸν φώναζαν ἡ Ταρία Ταρέλα. Κ' οἱ τέσσαρες θαλασσινοί· ὁ πρῶτος εἶχε φαροκάϊκο, ὁ δεύτερος δούλευε στὸ φαροκάϊκο τοῦ πρώτου, ὁ τρίτος ταξίδευε μὲ τὶς μαοῦνες, καὶ ἡ Ταρία Ταρέλα ἦταν ψαρῆς. Καὶ οἱ τέσσερες εικοσιπέντε χρόνων κι ἀδερφωμένοι ἀπὸ τὰ μικρά τους χρόνια. Τὸ κρασί κ' ἡ κουβέντα τοὺς ἀναψαν τὸ κεφάλι, κι ἂν δὲν ἦταν Μεγάλη Παρασκευή, θὰ τῶσκούζαν. Τὸ τραγοῦδι μισαγαλινό, ἀπαλὰ ἀπαλὰ κι ἀθέλγητα, ξεφύτρωνε στὰ χεῖλι τους τέτοια νύχτα. Στὰ ὑστερνὰ κατάλαβαν πῶς ἄργησαν. Στὸν Ἄη Νικόλα, λίγα ποδάρια παρέκει ἀπὸ τὸ κρασοπουλεῖο, ἄρχισαν κι ἔφελναν «Αἰ γενεαὶ πᾶσαι». Ὁ Ψημένος ἔστειλε στὸ φτερό για νά κλείση. Πετάχτηκαν στὴ στιγμή. Βρέθησαν στὸ δρόμο.

«Μωρὲ! ξέχασα τὰ βεργαλικά!» φωνάζει ὁ Κανίνιας.

Τὰ βεργαλικά τὰ εἶχαν για νά τανάψουν στὸν ἐπιτάριο.

«Στὰ πόδια τοῦ τραπεζιοῦ τὰπίθωσα, ξερβὰ στὴν ἀγκωνή, λέει ὁ Μῆτρος· στάσου καὶ στὰ φέρνω».

Καὶ βιαστικὸς ἔκαμε νά γυρίση στὸν καφενέ.

Μὰ γυρίζοντας γλυστράει στὸ πεζούλι ἀπάνου, καὶ ξαπλώνεται μακρὸς πλατύς, καὶ γκόπ! ἀκούστηκ' ἓνας ξερὸς κρότος.

Τρία ξεροσκαστὰ γέλοια ξέφυγαν ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ Μάρκου, τοῦ Γιαννάκου καὶ τῆς Ταρίας, καὶ μιὰ φωνή, ἓνα «σκοτώθηκα» ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Μῆτρου.

«Καλὰ, ἀδερφέ, ποῦ σκοτώθηκες! σήκω τώρα· μήπως χτύπησες;

— Μωρὲ, σκοτώθηκα! δὲ μπορῶ νά σηκωθῶ! δὲ μὲ πιστεύετε;»

Καὶ μ' ἓνα βογγητὸ τελείωσεν ὁ λόγος του, κ' ἡ φωνὴ χύθηκε παραπονιάρικα, ραγισμένη, σὰ νᾶχε πάθει ἀπὸ τὸ πέσιμο κι αὐτὴ. Κ' ἔφτασε σταυτιά τους ἡ φωνὴ του τόσο λυπητερή, βαθειὰ βγαλμένη ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, τόσον ἔξαφν' ἀλλαγμένη ἀπ' τὸν πόνο, ξεψυγισμένη, ποῦ τοὺς

περίγυσεν ἰδρωτας καὶ τοὺς τρεῖς. Εἶδαν πῶς δὲν ἦταν χωρατὰ.

«Μωρὲ Μῆτρο!» μπόρεσαν μόνο νὰ ξεφωνίσουν, κ' ἔτρεξαν νὰ τὸν πιάσουν, νὰ τοῦ δώσουν χέρι γιὰ νὰ σηκωθῆ.

«Ἔτσι γιὰ τὸ τίποτε· παραπάτησα... γλύστησα... νά, σὲ μιὰ φλοῦδ' ἀπάνου· λεμονοκόμματο θὰ ἦταν... νὰ πάθω τέτοιο κακό... Ἄχ! σκοτώθηκα!»

Καὶ πιὸ σιγὰ καὶ πιὸ παραπονετικὰ ἔλεγεν ὁ τι ἔλεγε. Πάλεψε νὰ σηκωθῆ μόνος του, δὲ μποροῦσε· τὸν ἀνασήκωσαν οἱ ἄλλοι.

«Κουράγιο, Μῆτρο!»

Ὁ Μῆτρος δὲ μπορούσε νὰ σταθῆ στὰ πόδια του· τὸνα του πόδι, τὸ δεξί, δὲν τόννοιωθε πιὰ γιὰ πόδι, τοῦ φαίνοταν σὰν ἀπὸ σίδηρο, τοῦ στέκονταν ἀσάλευτο. Τὸν κρατοῦσαν ἀπὸ τὶς μασχάλες. Ὁ Ψημένος εἶχε κλείσει τὸ μαγαζὶ κ' ἐστέκοταν κι αὐτὸς γιὰ νὰ βοηθήσῃ. Παραπέρα οἱ φωνῆς τῶν παιδιῶν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ σκορπειοῦνται καὶ βοῖζουν· ξεσποῦν στὸν ἀέρα τὰ χαλκούνια· κ' ἡ νύχτα ἀστράφτει, βροντάει καὶ σφυρίζει, καὶ ρίχνει βροχὴ ἀπὸ σπῆτες. Ἀπὸ τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τ' Ἄη Νικόλα τὰ-

ναμμένα κεριὰ κ' οἱ λαμπάδες τοῦ ἐπιταρίου φαντάζουν σὰν ἀστέρια· ὄροσερὰ παιδιάτικα ψαλσίματα ξεγύνονται: «Ὁ γλυκὺ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδει σου τὸ κάλλος;»

«Νὰ τὸν πᾶμε στὸ σπίτι.»

— Κράξε τῆς μάννας μου, Κανίνια· εἶναι στὴν ἐκκλησιὰ.

— Καλὰ λές. Κανίνια, τράβ' ἀπ' τὴν πίσω πορτοπούλα· μίλα τῆς κλησάρισσας νὰ τῆς πῆ πῶς τὴ γυρεύουν· ἔτσι, μὲ τρόπο.

— Μὴ τὴν τρομάζεις, βρε ἀδερφέ, τὴ γυναῖκα· πές της πῶς τὴ γυρεύει ὁ Μῆτρος».

Ἡ χήρα ἢ Δήμαινα, ἢ μάννα τοῦ Μῆτρο, ἦτανε στὴν ἐκκλησιὰ· βρίσκονταν ἀποβραδὺς ἐκεῖ μὲ τὶς ἄλλες τὶς γυναῖκες· εἶχε ξευχτίσει τὸν ἐπιτάφιο. Ἐχασε τὸν ἄνδρα της προτοῦ νὰ φτάσῃ στὰ μισοκοπίσματα. Κι ἀπὸ τότε, ἀντίο χρυσὸ κοντογοῦνι καὶ φέσι κατακόκκινο μὲ τὸ φουντωτὸ παπάκι! Μέσα στὸ σπίτι δὲν κάθονταν παρὰ γιὰ νὰ κοιτάζῃ, τὸ Μῆτρο, τὸ γιό της τὸ μονάκριβο, καὶ δὲν ἄφινε τὸ σπίτι παρὰ γιὰ νὰ κοιτάξῃ, τὰμπελάκι ποῦ τῆς ἄφησεν ὁ μακαρίτης. Γιὰ νὰ πάῃ στὸ ἀμπελάκι περνοῦσε ἀπὸ τὰ μνήματα, καὶ κάπου κάπου ἀναβεν ἓνα κερὶ, κ' ἔκαιγε λίγο λι-

βάνι στον τάφο του μακαρίτη. Κ' ήταν γυναίκα της δουλειάς, αξια γυναίκα. Κι όταν μεγάλωσεν ο γιός της και ταξίδεψε με τὰ καίκια — τὴν τέχνη του πατέρα — κι ἀγάλια ἀγάλια, με τῶν γονέων τὴν εὐχὴ καὶ τὴ δική του προκοπή, ἀπόχρησε δικό του καϊκάκι, τότε ἡ χήρα ἡ Δήμαινα σάν νὰ τὸ συλλογίσθηκε πὺς πολὺ πῶς ἦταν χριστιανή· τὸ ξεπεταροῦδι της τὸ γνοιόσθηκεν, ἔπρεπε νὰ γνοιασθῆ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ της. Κι ἀπὸ τότε ζύγωνε συχνότερα στὴν ἐκκλησιά· κι ὅσο πού ἔφευγαν τὰ χρόνια — τὰ εἶχε πατήσει τὰ ἐξήντα — τόσο θεοφοβούμενον ἔννοιωθε τὸν ἑαυτὸ της. Ὅμως, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, περισσότερο ἔτρεμε τὰ μάγια καὶ τὰ ξωτικά, χωρὶς κι αὐτὴ καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνει.

« Κυρὰ Δήμαινα, σὲ γυρεύουν ἔξω, τὸ παιδί σου . . . » τραβῶντας τὴν ἀπὸ τὸ φόρεμα, τῆς ψιθύρισε σταυτὶ ἡ κλησάρισσα».

« Τὸ παιδί μου! καὶ τί νὰ μὲ θέλῃ; » Δὲν πρόφτασε νὰ τὸ συλλογισθῆ, καὶ νὰ, μπροστὰ της ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας, ξεσκουφωτος καὶ λαχανιασμένος.

« Τίποτε, κυρὰ Δήμαινα, τὸ πόδι του στραγγούλισεν ὁ Μῆτρος ».

Ἐπετάχτηκεν ἡ γριά, σούσουρο γίνηκε γύρω της, ἄρχισαν οἱ γυναῖκες τὰ ψιθυρίσματα. « Σιωπὴ, γυναῖκες », ἔκραζαν με θυμὸ οἱ ἐπίτροποι. Ἀλλὰ ποῦ νὰ σωπάσουν; Κάτι ἔτρεξε· τί στραγγούλισμα ἦσαν αὐτό; κάποιος θὰ κήκεν ἀπ' τὰ χαλκούνια, κάποιος θὰ μαχαιρώθηκε. Στὴ στιγμὴ μαθεύτηκε τὸ πρᾶμα· στὴ στιγμὴ ἡ μισὴ ἐκκλησιά εἶχεν ἀδειάσει! Ποῦ νὰ κρατηθῆ ὁ κοσμάκης; Τὴν ἐκκλησιά του τὴ βρίσκει πάλι, μὰ τέτοια, θεὸς νὰ μᾶς γλυτώνῃ, δὲ γίνονται κάθε μέρα.

« Μάτια μου, μάτια μου, ὁ Χριστός! ὁ Χριστός! » φώναζε τρέχοντας ἡ γριά. Κι ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησιά βλέπει ἐκεῖ μπροστὰ της τὸ παιδί, ὀρθὸ κι ἀκκουμπιστὸ στὸν τοῖχο. Τὸν παράστεκαν οἱ σύντροφοι, κι ἄλλοι πέντ' ἔξι.

« Δὲν εἶναι τίποτε, μάννα· παραπάτησα, κ' ἔπεσα καὶ γτύπησα λιγάκι στὸ γόνατο. Πάμε στὸ σπίτι νὰ βάλω ἀπάνου τίποτε. Μιὰ μεγάλη πέτρα ξεπλάκωσε τὰ στήθη τῆς φτωγῆς. Ἔβανε μὲ τὸ νοῦ της χειρότερα, καὶ σάν τὸν εἶδε μπροστὰ της ἔτσι ὀρθό, στὸ μισοσβυσμένο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ξανάσανεν.

« Ὁ Χριστός! Ὁ Χριστός! κακὴ ὥρα, παιδί μου! »

Καὶ δὲν ἤξερε πῶς ὁ Μῆτρος οὐδὲν μπορούσε νὰ κρατηθῆ στὰ πόδια του, καὶ πῶς ὁ ἴδιος εἶχε πεῖ στὰ παιδιὰ :

« Βάλτε με νὰ κκουμπήσω στὸν τοῖχο, γιὰ νὰ μὴ μὲ ἰδῆ ἄξαφνα ἢ μάννα μου καὶ φοβηθῆ ».

Κ' ἐκεῖ ποῦ τῶλεγεν αὐτό, μέσα στὸ νοῦ του εἶπε καὶ κάτι ἄλλο ποῦ δὲ βγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλη του : « Πῶς θὰ μὲ ἰδῆ ἢ Φροσύνη ! »

Ἡ Φροσύνη ἦταν ἡ ἀρραβωνιαστικιά του.

Κρατῶντας καὶ ξεσέρνοντας κι ἀνασηκώνοντας, τὸν πήγανε στὸ σπῆτι. Ἐκείνη τῆ χρονιά ἢ γῆρα ἢ Δήμαινα, ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος Ταρνάναμας κ' ἡ Ταρία Ταρέλα δὲ χάρηκαν ἐπιτάφιο. Εἠμερώθηκαν στὸ κρεβάτι τοῦ Μῆτρου. Δὲν ἔκλεισε μάτι, πονοῦσε, μούγγριζε σὰν ταῦρος. Τὸ πόδι του ἐπρήζοταν, ἐπρήζοταν, γίνηκε μιὰ κολῶνα !

Ἐφεραν τὸν καλῆτερο γιατρὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ. Σπουδασμένος γιατρός, μὲ τὸνομα. Πολλοὺς εἶχε γλυτώσει ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Χάρου. Ἀλήθεια πῶς οἱ Θαλασσοχωρίτες τὸν ἔπαιρναν πάντα τὴν τελευταία στιγμή, ἀφοῦ ἀπελπίζονταν ἀπ' τοὺς κομπογιαννίτες κι ἀπ' τίς γιάτρισσες. Γι' αὐτὸ κ' ἐκεῖνος δείχονταν ὄλο θυμωμένος ὄχι γιατί

ἔχανε τίποτε ποῦ δὲν τὸν γύρευαν πρωτίτερα, καθὼς ἔλεγεν, ἀλλὰ γιατί κιντύνευαν χάρισμα τῆ ζωῆ τους οἱ κουτεντέδες, ποῦ πίστευαν τοὺς τσαρλατάνους. Ἐκάνεν ὁμοῦ κ' ἔτσι τὴ δουλειά του, καὶ ἀφοῦ τὸν γλύτωνε τὸν ἄρρωστο, ξεθύμαινε στὸ βρισίδι, τὸν πλήρωνες δὲν τὸν πλήρωνες. Τὸν φοβήθηκαν οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ἔπαιρνε τὸν ἀέρα στὰ στερνὰ τὸν συνήθισαν, καὶ οὐδὲν μπορούσαν νὰ κάμουν χωρὶς αὐτόν. Ἐδειχνε πῶτερο σὰν καπετάνιος, παρὰ σὰ ντοτόρος. Αὐτὴ τῆ φορὰ ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κ' ἡ Ταρία Ταρέλα φέρθηκαν φιλότιμα καὶ φρόνιμα στοῦ γιατροῦ ἔτρεξαν ἀμέσως, καὶ δὲν ἄκουσαν τὴ Δήμαινα ποῦ γύρευε νὰ πάρουν τὴν κοκόνα Μαριγῆ τὴν πολίτισσα, ποῦ ξόρκιζε τὸ μάτιασμα, πρόφταινε τὴ βεντεροῦγα, ἴσαζε τὰ βγαλμένα κόκκαλα, κ' ἦταν καλὴ γιὰ κάθε τι.

Τὸ εἶδεν ὁ γιατρός τὸ πόδι. Μωρέ, τί διαβολεμένο χτύπημα ἀπάνου στὴν κοῦπα, μέσ' στὴ θηλειὰ τοῦ ποδαριοῦ ! Τὸ κοίταξε καλά, κι ἀμέσως τὸ ἔδεσε σφιχτὰ μέσα στὰ καλάμια, τὸ καλάμωσε, καθὼς λέν, καὶ τοῦ λέει : « Μὴν τὸ κουνήσις τὸ πόδι σου θὰ γίνη καλά, μὰ χρειάζεται κάμποσον καιρὸ καὶ πολλὴν ὑπομονή. Μὲ τὸν

καιρό θά στρίψει τὸ νεῦρο καὶ θά γίνη καλά τὸ πόδι σου. Μόνο, τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, μὴν τὸ πειράζης». Κ' ἔλεγε καὶ ξανάλεγε: «Μὴν τὸ πειράζης!» Γνώριζε τί κεφάλια ἀγύριστα εἶναι οἱ Θαλασσοχωρίτες.

Ὁ Μῆτρος ὁ Ῥουμελιώτης εἶχε πλατειὰ καρδιά καὶ μεγάλ' ὑπομονή. Ἄλλὰ τὸ κακὸ ποῦ τὸν ἤυρε ἦταν κατὰρα θεοῦ. Οἱ Θαλασσοχωρίτες εἶχαν χίλιες γνώμες γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶμα· γιὰ τὸ Μῆτρο μιὰ γνώμη εἶχαν· ὁ Μῆτρος εἶναι παλληκάρι! Οἱ Θαλασσοχωρίτες τἀναγελοῦσαν τὰ γράμματα· τὴν παλληκαριά τὴν προσκυνοῦσαν. Ὁ Μῆτρος δὲν ἐπάτησε τὸ πόδι στὸ σκολεϊό. Στὸν ἥλιο, στὸν ἀέρα καὶ στὰ κύματα δασκάλεψε, καὶ ἀπὸ μικρὸς μεγάλωσε. Συνηθισμένην εἶχε θωριά. Τὰ στήθη του δὲν ἦταν χορταριασμένους πύργους, οὐδὲ σὰν κάστρο ἢ κεφαλὴ του. Οὔτε ψηλός, οὔτε κοντός· λιγνός παρὰ παχύς, μελαχρινός μ' ἓνα λιανὸ μουστάκι καὶ φουντωμένα σγουρόμαλλα· στραβά τὴ σκούφια του, κ' ἓνα ζουνάρι κόκκινο χιλιόδιπλο στὴ μέση του· μ' ἓνα φανελένιο πουκάμισο περνοῦσε τοὺς χειμῶνες καὶ τὰ καλοκαίρια του. Κι ὅμως καὶ ἀπὸ τὴ συνηθισμένη αὐτὴ θωριά ξεχύνονταν ἢ λεβεντιά, στὸν ἀέρα ποῦ

εἶχε, στὴν περπατησιά, σὲ κάθε του ματιὰ, σὲ κάθε κούνημα. Καὶ ὁ Μῆτρος ὁ Ῥουμελιώτης μὲ τὰ εικοσιπέντε χρόνια του, τὸ κορμὶ ποῦ δὲν ἐφάνταζε, τὴ ντροπαλὴ ἀπάνου κάτου ὄψη, κόσμο μπορούσε νὰ γαλάση καὶ κόσμο νὰ χρίση. Κανείς δὲν τοῦ ἔβγαине στὸ δρόμο· μὲ τὴ γροθιά του, ἔριχνε κάτου βούβαλο. Κάρφωνε τὰ πόδια του στὴ γῆ, καὶ κανείς δὲ μπορούσε νὰ τὸν ταρακουνήση. Μιὰ μέρα ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας κ' ἡ Ταρία Ταρέλα πολεμοῦσαν ὥρα ἐλόκληρη νὰ τονὲ ξετοπίσουν, κουλουριασμένοι στὰ πόδια του· τίποτε· βράχος ἄσειστος· ὅσο ποῦ στὸ τέλος ἀπ' τὸν ἰδῶρτα καὶ ἀπ' τὸν ἀγῶνα ζαλίστηκαν οἱ ἄνθρωποι καὶ κόντεψε νὰ τοὺς ἔρθη κόλπο. Μὰ τὰ ποδάρια ἐκεῖνα τὰ σιδερένια, τἀλύγιστα, πετοῦσαν, ξετινάζονταν καὶ στροφογύριζαν, σὰν ἀπὸ φτερὸ καὶ ἀπὸ φλόγα καὶ ἀπὸ ἄνεμο πλασμένα, τὴν ὥρα ποῦ ἔσερνε τὸ χορὸ τὸ παιδί τῆς Δήμαινας. Κάθε χρονιά, στὸ πανηγύρι τ' Ἀη Λια, στὰ πλάγια τοῦ Ζυγοῦ, ἐκεῖ ποῦ τρέχει τὸ κρῦο τὸ νερὸ καὶ τὰ πλατάνια ἀπλώνουν μὲ τὰ φύλλα τους μιὰ σκέπη ξεκουραστικὴ πλασμένη ἀπὸ δροσιές, ἡσκίους καὶ γλυκοφιθουρίσματα, ἐκεῖ στὰ κλέφτικα λιμέρια μιὰ φορά, ὁ

Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, φουστανελλοφορεμένος, ἔπως πήγαιναν κι ἄλλοι πανηγυριῶτες, μὲ τὴ χρυσὴν ἀρματωσιὰ τοῦ παππούλη του, πρωτοπαλλήκαρου, τοῦ ξακουσμένου τοῦ Μακρῆ, πήγαινε καὶ χόρευε· λὲς καὶ τὸ εἶχε τάμα. Κ' οἱ πανηγυριῶτες ἄφιναν τὸ δικό τους τὸ γλέντι κ' ἔκαναν κύκλο γύρω του κι ἀγνάντευαν καὶ ξεχνιούνταν. Κάθε του βῆμα στὸ χορὸ, γοργὸ γοργὸ κι ἀνάλαφρο, ἔσταζε γλύκα καὶ σκορποῦσε λεβεντιά. Σ' ἔφερνε σ' ἄλλον κόσμο· στὸν κόσμο τῶν παραμυθιῶν καὶ τῶν ἀντρεωμένων ποῦ χόρευαν στὸν κάμπο μὲ τοὺς νιοὺς κ' ὕστερα παραιτοῦσαν τὸ χορὸ καὶ πάλευαν στὰ μαρμαρένια ἀλώνια μὲ τὸ Χάρο. Κ' οἱ γυναῖκες ποῦ τὸν ἔβλεπαν ἐκεῖ, μῆνες ὕστερ' ἀπ' τὸ πανηγύρι τὸν εἶχαν μὲς' στὸ νοῦ τους καὶ τὸν καμάρωναν· κ' ἔρχονταν συντροφιὲς ἀπ' τὰ χωριά τὰ πλαγινά, ἀκόμα κι ἀπ' τὶς ἄλλες πολιτεῖες, κάθε χρονιά, στὸ πανηγύρι τ' Ἀη Λιά, ὅχι τόσο γιὰ τὸ πανηγύρι, ὅσο γιὰ τὸ χορευτὴ.

Ἐκεῖ τὸν εἶδεν ἡ Φροσύνη τοῦ Σεβδᾶ, πρώτη νοικοκυροπούλα στὸ Μελίσσι, τρεῖς ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὸ Θαλασσοχώρι. Τὸν εἶδε καὶ τὴν εἶδε καὶ τὰ ταίριασαν. Κ' ὕστερ' ἀπὸ μῆνες, κατὰ τὴν

ἀνοιξή, ἔστειλε ὁ γέρος Σεβδᾶς προξενιά στὴ Λήμαινα, κ' ἡ προξενιά τελείωσε μὲ τὸ καλὸ κ' ἐγίναν καὶ τάρρεβωνίσια στὸ Μελίσσι. Στ' ἀρρεβωνίσια ἐπῆγεν ὁ Μῆτρος μὲ τὴ μάinna του, μὲ τὸ Γιαννάκο τὸν Ταρνάναμας, μὲ τὸ Μάρκο τὸν Κανίνια καὶ τὴν Ταρία Ταρέλα, τοὺς ἀχώριστους, καὶ μ' ἄλο τὸ συγγενολόγι. Κ' ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες ξαναπῆγε πάλι μὲ τοὺς ἴδιους, γιὰ νὰ δώσουν στὴν ἀρρεβωνιαστικεῖα τὰ χαρίσματα, κατὰ τὴ συνήθεια, παννιὰ ἐξήντα νόμμερο καὶ στόρες, κ' ἔνα βραχιόλι καὶ μιὰ ντουζίνα ζάρφια ἀσημένια. Καὶ γλέντησαν δυὸ μέρες μὲ τὰ βιολιά, καὶ τὸ στεφάνωμα θὰ γίνονταν ἀπόλαμπρα· μὰ πρὶν νάρθῃ ἡ λαμπρή, τὸν ηὔρε τὸ μεγάλο τὸ κακό. Δὲν πρόφρασε νὰ ξαναπάη στὸ Μελίσσι.

Πολλὲς εἶχαν ζηλέψει τὴν τύχη τῆς Φροσύνης. Καὶ μιὰ κόρη Θαλασσοχωρίτισσα, μιὰ μικρὴ μελαγχρινὴ ξεπεταχτή, γεμάτη γέλοια καὶ καμώματα, ἡ Μόρφω τῆς Γαρουφαλιάς, ἡ Τρελλομόρφω, ἔπως τὴν ἔκραζεν ἡ γειτονιά, κόντεψε νὰ σκάση ἀπ' τὸ κακό της σὰν ἄκουσε τάρρεβωνίσια· δὲν ξαναφάνηκε στὸ χαγιάτι γιὰ νὰ ποτίση τὰ μυριστικά της, ψιθυρίζοντας τὸ «μαῦρο γεμενί», τὰ γαπημένου της χοροῦ τὸ τραγοῦδι, καὶ

ρίχνοντας τριγύρω της γλυκειές ματιές, κι ἔπειτα
λάχαιναν! Μόνο τὸ βράδυ βράδυ κάποιες γειτό-
νισσες ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ σκοῦρα τῶν παραθυριῶν
τους τὴν εἶδαν δύο τρεῖς φορές νὰ περνᾷ, ἀπὸ τὸ
σπίτι τοῦ Μῆτρου σκεπασμένη μ' ἓνα σάλι ὡς
τὴν κορφή, νὰ κοντοστέκεται μπροστὰ στὸ φωτι-
σμένο παραθύρι του, νὰ σηκώνη πρὸς αὐτὸ τὰ
μάτια της, κ' ὕστερα νὰ κοιτάζῃ, γύρω σὰ φοβι-
σμένη, κ' ἔξαφνα νὰ φεύγῃ γοργὰ σὰν ξαφνισμένη
λαφίνα. Τὴν εἶχε κάψει ὁ Μῆτρος κ' εἶχε μωσα-
ναθρέψει μέσα της τὴν ἐλπίδα πῶς θὰ τὴν ἔπαιρνε
μιὰ μέρα γιὰ γυναῖκα του.

Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης ἦτον ἀληθινὸ παλ-
ληκάρη κ' εἶχεν ὄλα τὰ χαρίσματα τοῦ παλλη-
καριοῦ· τὰ λόγια, τὴν ὀρμή, τὸ φιλότιμο, τὴν
ὁμορφιά καὶ τὴν περηφάνεια, τὴν ἀγάπη τῆς
ζωῆς καὶ τὴν καταφρόνια τοῦ θανάτου. Ἐπέρα-
σεν ἀπὸ θαλασσοδαρμούς, ἐγλύτωσεν ἀπὸ θαλασ-
σοπνιξίματα. Μέσα στὸ πέλαγο, ἀμέτρητο ἦτον
τὸ κουράγιο του. Στὰ καλά καθούμενα, δὲν ἔδι-
νεν ἀφορμὴ σὲ κανένα. Μὰ νὰ μὴ τὸν πειράξῃς,
νὰ μὴ τὸν γγίξῃς ἐκεῖ ποῦ δὲν πρέπει· θὰ στὸ
ρούφοῦσε τὸ αἷμα μὲ μαχαιριές· δὲν ἔννοιωθε
κουμπουριές, δὲν ἐσυλλογίζονταν. Μιὰ φορὰ τὰ-

βαλε μὲ δέκα εὐζωνάκια, Ῥουμελιώτες, ἓνας
κ' ἓνας· τοὺς ἔφερε κυνηγώντας ὡς τὴν καζάρμα.
Ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μάρκος ὁ Κανί-
νιαις κ' ἡ Ταρία Ταρέλα, στοιχημάτιζαν μὲ τᾶλλα
τὰ παιδιὰ πῶς ἦταν ἀντρειωμένος, πῶς γεννήθηκε
μὲ οὐρά· τὴν εἶδαν, ἔλεγαν. Ἀντρειωμένος ἦταν
τὸν κίνδουνο δὲν τὸν συνερίζονταν, τὴν ἀρρώστια
δὲν τὴν λαχτάριζε, τὸ Χάρο δὲν τὸν ἔτρεμεν.
Ἐνας μόνον στοχασμὸς τοῦ ἔκοβε τὰ ἥπατα, τοῦ
πάγωνε τὸ αἷμα, τὸν ἐμαρμάρωνε. Δὲν ἤθελε νὰ
μείνῃ σημαδεμένος. Τοῦ ποδαριοῦ του τὸ γτύ-
πημα τοῦ κόστιζε πιώτερο ἀπὸ κάθε συμφορά.
Κάλλιο νάχανε βιός, κάλλιο νὰ τὸν εὔρισκαν γί-
λιων λογιῶν ἀρρώστιες, παρὰ νάπομείνῃ, σημειω-
μένος. Καλῆτερα ὁ θάνατος. Ἄν εἶναι νὰ γι-
ατρευτῆ, νὰ γιαντρευτῆ χωρὶς νὰ τάπομείνῃ ση-
μάδι. Κι ἂν εἶναι νὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὸ κρεββάτι,
νὰ μὴ σηκωθῆ στραβοπόδης· ὄλα κι ὄλα! Ὁ
Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ
τὸ νοιώθῃ, μονάχα ἓνα θεὸν ἐλάτρευε· τὴν Ἐμορ-
φιά, τὴν ἅγια τὴν Ἐμορφιά τῆς λεβεντιάς καὶ
τῆς ὑγείας, πῶχει ἐκκλησιά της τὸ κορμί. Καὶ
ὡς τᾶθαναν μὲ τὸ κορμί του ὄλα τοῦ κόσμου τὰ
κακὰ φτάνει νὰ μὴ τοῦ ἄφιναν τᾶχνάρια τους

σά βρυσιά καί σά λέρα' κορμί σημαδιακό, κορμί ντροπισμαμένο. Για παλληκάρια σάν τὸ παιδί τῆς Δήμαινας εἶν' ἀτιμία ἢ ἀσχημιά.

Ἀπ' τῆ νυχτιά ποῦ χτύπησεν ὡς τὴν ἡμέρα ποῦ πρωτοκατέβη ἀπ' τὸ κρεββάτι γιὰ νὰ περπατήση, πέρασαν τρεῖς μῆνες. Ὑπομονετικά τοὺς πέρασε τοὺς τρεῖς μῆνες. Ὁ γιατρός τοῦ εἶπε πῶς χωρὶς ἄλλο θὰ γιαιτρεύονταν. Ἄλλ' ἀμέσως ποῦ εἶδε πῶς τὸ πόδι του στράβωσε καὶ δὲν ἐλύγιζε κ' ἔστριψε τὸ γόνατο τὸ πονεμένο, καὶ πῶς αὐτὸς ἐκούτσαινε περπατώντας, ἀπελπίστηκε τὸν ἔπιασεν ἓνα παράπονο καὶ τὸν ἔσφιξεν ἓνας καημὸς ποῦ δὲ μπορούσε καὶ γραμματικὸς νὰ τὸν ἱστορήσῃ. Ἔστειλε στὸν ἄνεμο τὸ γιατρὸ μὲ τὰ γιαιτροσόφια του κ' ἔπεσε βαρειά γιὰ νὰ πεθάνῃ. Τοῦ κάκου κοίταζε νὰ τὸν παρηγορήσῃ ἢ μαύρη μάννα του, ποῦ μέσα στοὺς τρεῖς ἐκείνους μῆνες γέρασε γιὰ δέκα χρόνια.

« Ἄσε τὰ λόγια, μάννα! Θὰ σάξῃ τὸ πόδι μου ἢ δὲν τὴν θέλω τῆ ζωῆ. Σημειωμένο ἐμένα δὲ μὲ κράζουνε ».

Κι ὅταν μιὰ μέρα κάποιος ἀπ' τοὺς δικούς του θέλησε νὰ εἰπῆ: « Ἐ! δὲν ἔχεις πιά τίποτε! μὴν εἶσαι παράξενος' ἔλα νὰ πάμε στὸ Μελίσσι' τὸ

κορίτσι ἔκαμε στὸ μάτι γιὰ νὰ σὲ ἰδῇ », σκύλιασε ὁ Μῆτρος: « Μωρέ, νὰ μὴ σώσω νὰ τὴν ἰδῶ, ἂν εἶναι νὰ τὴν ἰδῶ σὲ τειοτα γάλια. Κάλλιο στὰ βουνά καλόγερος καὶ ῥημοσπίτης, παρὰ γαμπρὸς μὲ στραβὸ πόδι! »

Κ' ἔτσι τῆς καλῆς του ἢ ἐνθύμηση τοῦ ξάναψε τὸν καημὸ. Ποῦ νὰ πάῃ στὸ Μελίσσι, καὶ τί νὰ τὸν κάμουν σάν πάῃ; νὰ τονὲ μπαλσαμώσουν καὶ νὰ τὸν καμαρώνουν; Νὰ τὸν κρεμάσουν στὸν τοῖχο γιὰ κόνισμα; Καὶ φαντάζονταν γαμπρὸ τὸν ἑαυτοῦ νὰ τὸν τριγουρίζουν τὴν ὥρα τοῦ Ἡσαῖα κουτσὸ μὲ τῶνα πόδι' νὰ μὴ μπορῆ νὰ καθίση σταυροπόδι στὸ φαί, νὰ μὴ μπορῆ νὰ σύρῃ τὸ χορὸ, νὰ τρέξῃ, νὰ ντρεψτεῖται, νὰ παλέψῃ, νὰ χωρατέψῃ, νὰ γλεντήσῃ. Κ' ἔβλεπε τὸν ἑαυτοῦ του καρβοκύρη στὸ καϊκάκι του, νὰ μὴ μπορῆ νὰ βασταχθῆ στὰ πόδια του, νὰ κκουμπάῃ σὲ ραβδί, νὰ κρατιέται ἀπὸ τὰ σχοινιά, νὰ καρτερῆ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ κάθε τι. Τῆς νύφης τῆς ἔταξαν λεβέντη, καὶ θὰ τῆς ἔδιναν τώρα σημειωμένον ἄνθρωπο! Δὲν τὸ καταδέχονταν κι ὁ ἴδιος νὰ τῆ σκλαβώσῃ· κι ἂν δὲν τὸ δεῖξῃ αὐτῆ, κι ἂν κἀνῃ τὴν καλόκαρδη, μέσα της θὰ τὴν τρώῃ κρυφὸ μαράζι. Ἔτσι εἶν' ὁ κόσμος· κι αὐτὸς τὸ

ίδιο θάκανε· κάλλιο νά φορτώνονταν τήν πανούκλα, παρά σηματοδιακή γυναίκα.

«Θάν τὸ χάσω τὸ παιδάκι μου, ἔλεγε παραπονετικά ἡ Δήμαινα· ἔχι ἀπὸ τὸ πόδι του· ἀπ' τὸ ντέρτι ποῦ νοιώθει γιὰ τὸ πόδι του».

Κ' ἔκλαιγε κ' ἔκανε τὸ σταυρό της. Κ' οἱ τρεῖς οἱ ἀχώριστοι δούλευαν καὶ τὸν εἶχαν πάντα στὸ νοῦ τους τὸν Ἀφεντομητρο, κι ἄφιναν τὴ δουλειὰ γιὰ νὰ τρέξουν στὸ πλάγι του, καὶ τὸν συντρόφευαν καὶ τὴν παρηγοροῦσαν. Τοῦ κάκου· δὲν ἤθελε νὰκούση τίποτε· τρεῖς μῆνες ὑπόμενε· δὲν μπορούσε πιά νὰ τὸ νοιώθῃ, τᾶτιμο, ξεραμένο ἀπάνω του, κορμί κ' ἐκεῖνο ἀπ' τὸ κορμί του. Θᾶδραχνε τὸ πριόνι καὶ θᾶ τὸ πριόνιζε. Θᾶρπαζε τὸ τσεκούρι καὶ θᾶ τὸ πελέκαγε· δὲν ὑπάρχει θεός· τελείωσε!

Ἦρθεν ὁ αὐγουστος. Ὁ βαρεμένος μπορούσε νὰ πάρῃ τὸ πόδι του, μὰ νὰ τὸν πάρῃ ἀνθρώπου μάτι δὲν ἤθελε, κ' ἔμενε στὸ σπίτι του κλεισμένος. Ἀπὸ τὸ παραθύρι του κανεὶς ἀντίκρυζε τὸν ἡμερο γιάλδ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ νὰλλάζῃ χίλια χρώματα, σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χρυσοφίλημα

τοῦ ἡλίου ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ· ἀντίκρυζε κανεὶς τὸ πέλαγος ῥοδογάλανο τὴν αὐγή, τὸ μεσημέρι ἀσημοχρυσωμένο, μαυροπράσινο σὲ λιγάκι, μενεξεδένιο μιὰ στιγμὴ στὸ βασιλεμα· καὶ κάποτε τρεμούλιαζε μ' ἄλα μαζί τὰ χρώματα σὰν κόσμος ἐλόκληρος μὲ κάθε λογῆς ἔγνοιες καὶ πάθη. Κ' οἱ ἄνεμοι τὸν ἔσπρωγχαν τὸν ἡμερο γιάλδ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ πότε βαθεῖα στὸ κανάλι, πότε τὸν ξέγυναν περίσσιο πρὸς τὴ στεριά· κι ἄλλην ὄψη τοῦδινε ὁ βοριάς, ἄλλη γλυκάδα ὁ μαίστρος, ἄλλη μυρουδιά ὁ πονέντες, ἄλλα κύματα ἢ νοτιά. Κι ὁ βαρεμένος ἀπ' τὸ παραθύρι του, κάλλιο ἀπ' τὰ χρώματα ἄλα κι ἀπ' τὰ μουρμουρίσματα κι ἀπ' τὲς πνοές κι ἀπ' τὰ κάλλη ἄλα ἐκεῖνα, ἔννοιωθε τὰ μονόζυλα ποῦ ἔσχιζαν ἀνάλαφρα τὰ ἴσυχια νερά, μὲ τὸ λευκὸ παννάκι, πρῦμα, καὶ δύσκολα τὰ ξεχώριζες ἀπὸ τὶς μαῦρες φαλαρίδες κι ἀπ' τὰ γλαρόνια τὰ βαμπακόφτερα. Κ' ἔβλεπε τὰ ψαροκάϊκα νὰ πηγαινόρχωνται φορτωμένα στὸ μῶλο· παραπέρα οἱ μαοῦνες ἔπαιρναν τὰ πριμαρόλια τῆς σταφίδας, γιὰ τὴ μεγάλη χώρα. Κι ἀπὸ τὴν πίσω μεριά τοῦ σπιτιοῦ ξεχώριζεν ἡ πράσινη γραμμὴ τοῦ κάμπου. Κεχριμπαρένια γυάλιζαν τὰ σταφύλια σὰ κλή-

ματα κ' οἱ σταρίδες μαυρολογοῦσαν στάλῳνια. Πῶς ἐμοσχοβολοῦσεν ὁ κάμπος ὁ πολὺκαρπος! Κάθε νοικοκύρης, μὲ τὸ γλυκογράμα καὶ μὲ τὸ σουρούπωμα, βρίσκονταν σὲ σύρε κ' ἔλα ἀδιάκοπο. Κ' ἢ ἀργατεία, Κεφαλλονίτες μὲ τσαπιὰ κι Ἀμπλανίτισσες μὲ καλάθια, περνολογοῦσαν ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ παραθύρι. Κ' ἢ θάλασσα τοῦ ἔστειλε τὴν ἄρμη της, ὁ κάμπος τὴ μοσχοβολιά του. Κι ὅσο τὸν ἐννοιωθε τὸν ἑαυτὸ του σακατεμένο, τόσο τοῦ φαίνοταν ὁ κόσμος ὠραιότερος· κι ὅσο τὰβλεπε μαραζωμένα τὰ νιάτα του, τόσο τοῦ φαίνοταν ὁ κόσμος πῶς ξανάνιωσε. Ποῦ θὰ βρίσκοταν κι αὐτὸς τέτοια ἐποχὴ; Ποῦ θὰρμένιζε καὶ ποῦ θὰ δούλευε; Ζωὴ κι αὐτὴ, νὰ τὴνὲ ποῦμε!

Οἱ σύντροφοι δὲν τὸν ἐστένευαν, ἐκοίταζαν μόνο νὰ τὸν καλοκαρδίσουν, καὶ ἔλο τοῦλεγαν πῶς θὰ σιάξει τὸ πόδι μὲ τὸν καιρὸ, καὶ καθῶς δὲν ἤθελε νὰκούση τίποτε γιὰ τοὺς γιατροὺς τοὺς διαβασμένους πῶδγανε ἢ Ἀθῆνα, τοῦ μιλοῦσαν ἔλο γιὰ κομπογιαννίτες τοῦ χωριοῦ, ποῦ γιάτρευαν κάθε λογῆς ἀρρώστια μὲ τὰ δικά τους γιατροσόφια. Καί, καθῶς τυχαίνει πάντα, καθέννας εὔρισκε στὰ βάρη τοῦ μυαλοῦ του μιὰν ἱστορία μ' ἕναν

ἄρρωστο ἀποφασισμένο ἀπ' τὸ γιατρὸ καὶ γλυτωμένο ἀπ' τὸν κομπογιαννίτη. Μὰ καὶ νέοι καὶ γέροι, ψαράδες, καρaboκυρηδες, πραγματευτᾶδες, ξωμάχοι, γραφιάδες, ὁ δάσκαλος, ὁ παπᾶς καὶ ὁ δήμαρχος ἀκόμα, κι ἔλοι ὅσοι ἔρχονταν καὶ τὸν ἔβλεπαν, ἔλοι τοῦδιναν γνώμη νὰ μὴ τὸ βάλῃ κατάκαρδα, νὰ κἀνῃ ὑπομονή, μὰ καὶ νὰ φεύγῃ μακριὰ ἀπὸ γιατροὺς. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, δὲ γάθηκαν οἱ πραχτικοί· αὐτοὶ κἀνουν σωστὴ δουλειά.

Μιὰ μέρα, τὸ δεκαπενταῦγουστο, τρεγάτος ἦρθε τὰποδραδὺς ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας. Ἐφτασεν ἀπ' τὸ χωριὸ τῆς Λυγαριᾶς ἕνας περίφημος γιατρολόγος, ὁ Κοπανίτσας· καλεσμένος ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Μελέτη, γιὰ νὰ τοῦ γιατρέψῃ τὴ φάγοσσα. Ἦταν ἀκουσμένος σ' ἔλη τὴ Ρούμελη, καὶ πέρ' ἀκόμα, στὸ μισὸ Μωριά. Καὶ καθῶς τὸν παίρνουν μυρουδιά στὸ Θαλασσοχώρι, κόσμος καὶ κόσμος τρέχει νὰ τονὲ βρῆ. Γιὰ κάθε ἀρρώστια ξέρει, καὶ ἔλες τίς γιατρεύει· χειροῦργος μοναδικός. Ὅσους κι ἂν ρώτησε γι' αὐτὸν ὁ Γιαννάκος, τοῦ εἶπαν πῶς κἀνει θαύματα. Γιατί νὰ μὴν τὸν φέρουν νὰ ἰδῆ τὸ Μῆτρο; Τί θάχαναν;

Μὲ τὸν καημὸ ποῦ τραβοῦσε ὁ Μῆτρος, τοὺς

ἐκατάρφερον ἀγάγια ἔλους ἐκείνους ποῦ τὸν ἀγαποῦσαν, ποῦ τὸν ἐσυγύριζαν καὶ τὸν παραστέκονταν, τοὺς ἐκατάρφερε καὶ πίστευαν πῶς τὸ χειρότερο κακὸ δὲν ἦταν πῶς χτύπησε τὸ πόδι του, ἀλλὰ πῶς θάμενε κουτσὸ τὸ πόδι του. Νὰ τὰ δοκιμάσουν ἔπρεπε ἔλα, γιὰ νὰ προλάβουν τέτοια συμφορὰ! Καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, τὸν ἔφεραν τὸν Κοπανίτσα. Τὸν ἤθελε τὸ παιδί, τὸν ἤθελαν ἡ μάνα, τὸν ἤθελαν οἱ τρεῖς τους κι ἔλο τὸ συγγενολόγι. Καὶ ὅσους ρώτησαν τοὺς εἶπαν: «Νὰ τὸν πάρετε!»

Φουστανελλᾶς, ἀπάνω κάτω πενηντάρης, ψηλός, ξερακιανός, μυταρᾶς καὶ σπανός καί, μωρὲ παιδιά, σημειωμένος. Σὰν νὰ τοῦ ξυνοφάνηκε τᾶρρωστου, καθὼς τὸν ἀντίκρυσε· μὰ τί νὰ κάμη πιά; Στραβὸς μ' ἓνα μάτι ποῦ ἔβλεπε γιὰ δυὸ ἀποκάτου ἀπ' τὴ μαυρίλα τῶν μαλλιαρῶν φρυδιῶν του· μὰ μπῆκε στὸ σπίτι μ' ἓναν ἀέρα, μ' ἓναν ἀέρα! Τὸ κοίταξε τὸ πόδι, τὸ ζούπηξε, τὸ γύρισε.

«Θὰ στὸ γιατρέψω, εἶπε· θὰ στὸ κάμω κατὰ πῶς ξέρω γώ.

— Ἀπ' τὸ θεὸ καὶ στὰ χέρια σου, γιατρέ.

— Νὰ περάσουν πρώτα τρεῖς τέσσερες μέρες.

Θὰ πάμε κατὰ τὸ φῶς τοῦ φειγαριοῦ. Τώρα εἶναι ἡμέρες ἀχαμνές· θὰ βροῦμε τὴν καλὴ τὴ μέρα. Γιατὶ εἶναι ἡμέρες ποῦ καὶ ἀπλὸ αἷμα νὰ πάρης ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, μπορεῖ νὰ τοῦ φέρης μεγάλην ἀρρώστια, μπορεῖ νὰ τὸν χαλάσῃς. Ἐγούμε τώρα δεκατρεῖς τοῦ μηνός· θὰ ἰδοῦμε στὶς δεκάξι».

Κ' ἐγύρισε στὴν Δήμαινα προστάζοντας γοργά:

«Πέντε δράμια σιναμική, δέκα δράμια μαστίχα, ὀχτῶ δράμια ρεβέντι, πέντε δράμια ἀρσενικό λιθάνι, δύο δράμια πιπερόριζα, δύο δράμια κανέλλα· κοπάνισέ τα. Πάρε μιά ὀκτὰ μέλι, βγάλε τὸν ἀφρό του, βράσε τα λιγάκι μὲ τὸ μέλι, ὕστερ' ἀνακάτωσέ τα καλὰ καὶ δίνε του νὰ τρώῃ· αὐτὸ εἶναι τὸ πλέον δυναμωτικό ματζούνι· μ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ βαστάῃ κάθε τι· ἔχει ἀνάγκη νὰ δυναμώσῃ».

Κι ὅσο ποῦ νάρθουν οἱ δεκάξι, τῶστρωσε βαρειά στὸ σπίτι· μήτε ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν ἄφιναν νὰ φύγῃ· ἔπρεπε νὰ τὸν εὐχαριστήσουν μὲ τὸ παραπάνω τὸ γιατρό· μήτε κι ὁ γιατρὸς εἶχεν ὄρεξη νὰ γυρνᾷ στὰ μαγειρεῖα τοῦ Θαλασσοχωριοῦ καὶ νὰ ξευχτάῃ στὰ χάνια του. Κ' ἦτον ἔλο λόγια, κι ἔλο ἱστοροῦσε τὰ πράματα καὶ τὰ θάματα τῆς γιατροσύνης του. Κι ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας,

ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας καὶ ἡ Ταρία Ταρέλα δὲν τὸν ἄφηναν ἀπ' τὸ πλάι τους καὶ τὸν ἄκουγαν μὲ στόμα ἐλάνοιστρο.

Καὶ ξημέρωσεν ἡ μέρα ποῦ τὴν περίμεναν μὲ καρδιοχτύπι. Στὶς δεκάξι τοῦ πρυγγιτῆ, μὲ τοὺς μούστους καὶ τὰ πρωτοβρόγια, μὲ τὰ στερνὰ τὰ χελιδόνια καὶ τὰ στερνὰ σταφύλια, λείει ὁ Κοπανίτσας τοῦ Μῆτρου :

«Καρδιά κομματί' θὰ πονέσης λιγάκι, κ' ὕστερα ἔλα θὰ περάσουν.

— Ἀπὸ πόνους βαστάω, γιατρέ' μόνο τὸ πόδι μου. . . »

Ὁ Κοπανίτσας ἔκαμε νόημα στὸ Μάρκο τὸν Κανίνια καὶ στοὺς ἄλλους δύο :

«Νὰ τὸν βαστάξετε καλά, μὰ καλά. . . Κυρά, τὸ τοίμασες τ'ἀνακόλι; »

Στὴ μέση τοῦ ὄντ' ἔστρωσαν χράμια καὶ παπλώματα, κι ἀπάνω ἐκεῖ τὸν ξάπλωσαν τὸ Μῆτρο.

«Ἔτοιμο τὸ ράκι; — Ἔτοιμο. Πιέ, Μῆτρο!»
Κι ὁ Μῆτρος τὸ ρούφηξεν, ὡς πενήντα δράμια.

«Γειά σου, θερίο!»

Καὶ πιάνει καὶ τὸν βάνει ἀνάσκελα κι ἀρπάζει τὸ πόδι τὸ δεξι, τὸ πονεμένο, καὶ τὸ σταυρώνει ἀπάνου στὸ ζερβὸ τὸν ὦμο· κι ἀδράχνει καὶ τὸ

ζερβὸ καὶ τὸ σταυρώνει ἀπάνου στὸ δεξι τὸν ὦμο. Κ' ἔπειτα δίνει μιὰ, καὶ πατάει, ναί, πατάει ἀπάνου στὸ χτυπημένο πόδι. Ἐνα κρόκι ἀκούστηκε, κ' ἓνα μούγγρισμα, ἓνα λιονταρήσιο μούγγρισμα τοῦ βασανισμένου. Τὸ σπῆτι ἐσείστηκε· κ' οἱ τρεῖς δὲ μποροῦσαν νὰ τὸν κρατήσουν, ἔπως ἀνατινάζονταν καὶ σπαρτάριζε.

«Βόηθα, Χριστὲ καὶ Παναγιά! ἔκραξε ἡ Δήμαινα.

— Μωρέ, μὴ λιγοψυχᾶς, Μῆτρο! ἔκαναν οἱ ἄλλοι.

— Μ' ἔφαγες, ὄχ! μούγγριζεν ὁ Μῆτρος.

— Τώρα εἶσαι σαῖνι! σὲ δεκατέσσερες μέρες θάβγῃς ὄξω!»

Εἶπεν ὁ Κοπανίτσας καὶ πάλι ἐγύρισε στὴ Δήμαινα προστάζοντας γοργά :

«Μολύβι κοπανιστό, βάλε το στὸ ξίδι, νὰ κάμη δύο μέρες, ἔπειτα κάψε το καλὰ μὲ τὸ θειάφι, νὰ γίνῃ στάχτη· κι αὐτὴ τὴ στάχτη ἀνακάτωσέ την μὲ χῶμα κόκκινο, κερὶ, λιβάνι, μαστίχα κι ἀγουρόλαδο, καὶ βάλε την ἀπάνου στὸ πόδι τὴν ἀλοιφή πρῶτ' βράδυ».

Κι ἄλλα λόγια δὲν ξανάειπεν, οὔτε πρόσταξεν. Ἐξω στὴν πόρτα τὸν περίμενε τὸ μουλάρι του.

Ἐχωσε στὸ σιλάχι του τὰ ὄν̄ εικοσιπεντάρικα ποῦ πῆρε κατὰ τὴ συμφωνία· στὸν ἄρρωστο καὶ τοὺς γερούς ἄφησε γειά, καὶ κανεῖς δὲν τὸν ξανάειδε.

Ἀπὸ τότε κι ὁ Μῆτρος ὁ Ῥουμελιώτης δὲν ξανάειδε προκοπή. Πέρασαν οἱ δεκατέσσερες μέρες κι αὐτὸς δὲν εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ τὸ στρῶμα του, κι οὔτε ποῦ ξανασηκώθη. Τὸ πόδι ἐπληγίασε κι ἀφόρμισε· κι ὁ Μῆτρος μέσ' στὸ στρῶμα σὰν παράλυτος, ἔρρευεν ἀπ' τὴν ἀρρώστια κ' ἔλιωνεν ἀπὸ τὸν πόνο. Καὶ πέρασαν δυὸ μῆνες. Μπῆκεν ὁ χειμῶνας· νοτιά· σαράντα μερονύχτια ἀδιάκοπη βροχή· χορτάριασαν οἱ τοῖχοι, κι ὁ μολυβένιος οὐρανὸς ἐβάραινε τὴν καρδιά, κ' ἡ νοτιά τρυποῦσε τὰ κόκκαλα· ἀλλοίμονο στὸν ἄρρωστο!

Ἐτυχε τὸ χειμῶνα ἐκεῖνον νὰ διαβῆ ἀπὸ τὸ Θαλασσοχώρι κι ἄλλος γιατρολόγος. Αὐτὴ τὴν φορὰ τὰ μαντάτα τᾶφερον ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας. Ἐπεσαν μιὰ φορὰ στὰ χέρια τῶν γιατρολόγων· ἦταν, φαίνεται, γραφτὸ νὰ μὴ γλυτώσουν ἀπ' τὰ χέρια τους. Μέσα στὴ μαύρη στάχτη τοῦ καημοῦ φτάνει μιὰ τιποτένια ἀφορμή, παραμιχρὸ ἄκουσμα, μιὰν ἐλαφρὴ πνοή, κ' ἡ σπίθα τῆς ἐλπίδας τινάζεται ἀπ' τὴν στάχτη. Κι ἄλλος γιατρὸς

ἦρθε; Λαχτάρησεν ὀλόκληρο τὸ σπίτι γύρω στὸν ἄρρωστο. Νὰ τὸν πάρωμε κι αὐτόν. Χειροῦργος ἦταν κι αὐτός, Μωραΐτης, Κουζουνόπουλος ἐκράζονταν. Φάνηκε μὲ φούμαρα. Δικὴ του ὑπόθεση τὸν ἔφερε στὸν τόπο ἐκεῖ· βιαστικὸς ἦταν· δὲν τὸν ἐσύμφερε νὰ μείνη γιὰ ἕναν ἄρρωστο· μιὰ φορὰ πάλι νὰ τὸν ἰδῆ, δὲν βγαίνει τίποτε. Ἐπρεπε νὰ τὸ πάρη δουλειὰ ξεχωριστή, καὶ νὰ κάμη ταχτικὴ κοῦρα· μῆνες χρειάζονται, καιρός, ὑπομονή. Ἐχουν παρᾶ νὰ τοῦ μετρήσουν; ἔτσι καὶ καλά· εἰ δὲ μὴ, δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο νὰ τοὺς πῆ. Κ' ἡ μάνα τοῦ Μῆτρου καὶ τὰχώριστα συντρόφια τὸ πῆραν ἀπόφαση. Μάζωξαν ὅ τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν, ξεπουλήματ' ἀπὸ δῶ, δανεικὰ ἀπὸ κεῖ, ἀνοίχτηκαν κομποδέματα, βοήθειες ἐδόθησαν — γενναῖα φέρθηκαν κ' οἱ θαλασσινοὶ γιὰ τὸν κατακαημένο τὸ Μῆτρο — κ' ἔτσι τοῦ εἶπαν τοῦ Κουζουνόπουλου :

« Πεντακόσες δραχμὲς θὰ σοῦ δώσουμε· μὰ νὰ τὸν γιατρέψῃς πρώτα. Τίς βάζουμε σὲ δεῦτερο χέρι. Θὰ τίς πάρῃς ἀπὸ τὸν Παπαθύμιο.

— Ἄς εἶναι κ' ἔτσι, εἶπεν αὐτός», καὶ θρονιάστηκε στὸ σπίτι τοῦ βαρεμένου.

Καὶ δὸς τοῦ μαντζούνια στὸν ἄνθρωπο, δὸς τοῦ

βεντούζες στο πόδι και βιζιγάντια κι αλοιφές· και σήκωναν καντήλες οί αλοιφές· κ' οί καντήλες έσπαναν, κ' έτρεχεν ύλη, κι άνοιξε πληγή τó πόδι, κ' έβαζε μέσα φτίλι, και τήν άλλαζε κάθε μέρα, και τήν άνοιγε κάθε αύγή, και τήν άρμεγε. Πενήντα μέρες τó επιχειρίστηκε με τέτοιον τρόπο. Και τίς πενήντα έτρωγε κ' έπινε κ' έκοιμότουν στο σπίτι σαν πασάς, και ξόδευεν ή Δήμαινα. Και πάει καλύτερα, κι όλο και καλύτερα έλεγε σ' όσους τόν έρωτούσαν. Στά στερνά ζήτησε και καμιά πενηνταριά δραχμές. « Πάει καλύτερα, κι όλο και καλύτερα ! » Και τίς πήρε κι ούτε ποϋ ξαναφάνηκε.

Κι ό βαρεμένος μέρα τή μέρα κι ώραν τήν ώρα πήγαινε χειρότερα. Και ξαναφάνηκε στο σπίτι όχι πλέον ό γιατρολόγος τής Λυγαριάς, οϋτε ό Μωραΐτης, άλλ' ό γιατρός τού Θαλασσοχωριού, ό πρώτος ποϋ τόν είχε κοιτάξει. Πάλι στα πόδια του έπεσαν. 'Αλλ' όταν τόν ξανάειδεν ό γιατρός τόν άρρωστον ύστερ' από έφτά όχτώ μήνες ποϋ τόν άφησε, τόσο τόν λυπήθηκε, ποϋ ξέχασε και νά θυμώση ακόμα και νά φωνάξη

καθώς έσυνήθιζε· λιγάκι και θάκλαιγε· μα δεν έβγαγαν από τά μάτια του δάκρυα.

« Άκόμα στο στρώμα είσαι ; τού είπε· κάτι θά·καμες ! 'Αμ' δέ μ' ακούτε, δέ μ' ακούτε, μωρέ σκυλιά ! Δέ σου είπα νά μήν τó κουνήσης τó πόδι ; »

Τό κοιτάζε τó πόδι, τó ξανακοίταζε, και καθώς τόν είδεν εκείνον έτσι άμίλητο και άποσωμένο·

« Έ ! δεν έχεις τίποτε, τού ξαναλέει, θά γίνης καλά. »

'Αλλά κρυφά στή μάνα του, και στις άλλες ποϋ παράστεκαν, είπε ξερά και παστρικά :

« Άδύνατο νά γιατρευτή. Οί τσαρλατάνοι ποϋ φέρατε τόν σκότωσαν τόν άνθρωπο· κόπηκαν τά νεϋρα κ' έμασαν· γάγγραινα δουλεύει βαθείά· δέ γλυτώνει, αν δεν τού κοπή τó πόδι. Κοιτάχτε τó γληγορώτερο νά τόν πάτε στήν 'Αθήνα· προστάστε τον ».

Τρείς μέρες και τρείς νύχτες ή χήρα ή Δήμαινα, τά δυό της τσάδέρφια, ό γυρολόγος κι ό σιδεράς, ό Μάρκος ό Κανίνιας, ό Γιαννάκος ό Ταρνάναμας κ' ή Ταρία Ταρέλα, ό Παπαθύμιος, ό δάσκαλος κι ό δήμαρχος πολεμοϋσαν νά τόν καταφέρουν. Τρείς μέρες και τρείς νύχτες όλα τάκουγε, κ' έδινε πάντα μιάν άπόκριση, τήν ίδια κ' άπαράλλαχτη :

«Κάλλιο θάνατος παρά νά περπατῶ μ' ἓνα πόδι!»

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς κι ὁ δήμαρχος κι ὁ δάσκαλος κ' ἡ Ταρία Ταρέλα κι ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας κι ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας κι ὁ σιδεράς κι ὁ γυρολόγος κ' ἡ χήρα ἡ Δήμαινα τὸν εἶχαν ἀποφασίσει· δὲν πίστευαν σ' ἀνθρώπου τέχνη πιά· γραφτό του ἦταν, ἔλεγαν, κι ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα περιμένα. Δὲν ἤθελαν νά τὸν στενοχωρήσουν κι πολὺ, κι οὔτε νά τὸν ξεγελάσουν, οὔτε νά τὸν πᾶνε στὴν Ἀθήνα στανικά. Τὸ κάτω κάτω, ἄς μὴν τὸ κρύβουμε, ὅλοι τοὺς ἀνατρίχιαζαν βαθύτερα ἀπὸ κάθε τι, σὰν ἐφαντάζονταν τὸ Μῆτρο μονοπόδαρο. Τί πεθαμμένοι, τί σακατεμένοι! Καλὰ καλὰ δὲν μπορούσαν νά τὸ ξεχωρίσουν τὸν ἀπὸ τᾶλλο, τὰ δυὸ κακά. Ὅσο γιὰ τὴ χήρα Δήμαινα, ἀπὸ μῆνες τώρα εἶχε λίγα λόγια κι πολλὴ συλλογὴ. Ἐνας στοχασμὸς λίγο λίγο ἀνέβαινε κι ἀπλώνονταν εσο ποῦ ξεχειλίστηκε μέσα στὸ νοῦ της. Τὸ παιδί τὸ εἶχαν μαγεμένο! Ἡ ἀρρώστια του δὲν ἦταν ἀρρώστια τοῦ θεοῦ, τὸ κακό του ἦταν ἀνθρώπινο κακό· ἐδῶ δὲν παίζει τύχη, ἐδῶ εἶναι μάγια, τοῦ ἄλλου κόσμου σύνεργα.

Τῆς Μόρφως ἡ μητέρα, ἡ Γαρουφαλιά μὲ τῶ-

νομα, ποῦ ρίχνει τὰ χαρτιά κι ξορκάει τάερικά, μάτιασε τὸ παιδί, βάλθηκε νά τὸ ξελογιᾶσθι μὲ τὴν κόρη της. Κι ἀφοῦ εἶδε πῶς τῆς ξέφυγε ἀπ' τὰ χέρια, κι ἄλλης θυγατέρα θὰ τὸ ἔπαιρνε, βάλθηκε νά τὸ ξεπαστρέψῃ σωστά, τῆς εἶπεν ἡ Ἀργύρω. Μιά βραδεῖά ἡ Ἀργύρω, γυρνώντας ἀπὸ τὴ βρῦση μὲ τὴ βαρέλλα της, εἶδε δυὸ γυναῖκες μισσοκεπασμένες μπρὸς ἀπ' τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας· κ' εἶδε στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ τὴν ψηλότερη νά φοβερίζει μὲ τὸ χέρι της τεντωμένο πρὸς τὸ σπίτι, κι τὴν ἄλλη τὴν κοντοῦλα νά κράζη μὲ στρίγλιχη φωνή: «Καλὰ σ' ἔχω!» Καὶ τίς γνώρισεν ἡ Ἀργύρω, τὴ Γαρουφαλιά κι τὴ Μόρφω! Καλὰ τῆς τᾶχαν πεῖ κ' ἡ Λάμπραινα κ' ἡ Ντορογιάννενα κ' ἡ Καρασεβδοῦ κ' ἡ Μαριγῶ ἡ ζωντοχήρα· βούτζεν ὅλο τὸ Θαλασσοχώρι· δὲν ἦταν πιά μυστικό· Ἡ Γαρουφαλιά βάλθηκε νά τὸν ξεπαστρέψῃ μὲ τὰ μάγια τὸ Μῆτρο της νά μὴν ἰδῆ πιά προκοπή. Τράβηξε κατὰ τὴν Ἄρταν ἡ Γαρουφαλιά κ' ἤυρε τίς Τούρκισσες, τίς μάγισσες, κι τίς πῆρε σημάδια. Κ' ἡ Μόρφω ἡ σκρόφα, ἀπ' τὴν ἡμέρα ποῦ ἀρρεβωνιάστηκε στὸ Μελίσσι ὁ Μῆτρος, τὸν ἔγραψε μὲ τοὺς πεθαμμένους, κι τοῦ ἔκανε συλλεῖτουργο, κ' ἔβαλε κι τὸν μνη-

μόνεψαν ζωντανὸ στὶς τρεῖς καὶ στὶς ἐννιά, στὶς σαράντα, τὰ τριμήνια, τὰ ξαμῆνια, τὸ χρονιάτικο. Μάννας κόρη! Κι αὐτὰ τὰ μάγια εἶν' ἀλάθευτα· σ' ἔποιον τὰ ρίξουν ξεπατώνεται. Ἄχ! ἡ σκύλα ἡ Μόρφω! Εἶχε στείλει ἡ μάνα της προξενιά τῆς Δήμαινας, προξενιά γιὰ τὸ Μῆτρο. Κ' ἡ Δήμαινα εἶχε εἰπεῖ στὴν προξενήτρα:

«Ἐγὼ τ'ἀνάθρεψα μὲ τὴν τσίτα τῆς σαίττας καὶ τῆς γηριᾶς τὰ πάθη, καὶ τ'ὄβγαλα παλληκάρι εικοσιοχτὼ χρονῶ· καὶ τώρα πᾶργισα νὰ βλέπω τὸ καλὸ του, θὰ τὸ παντρέψω μικρὸ μικρό; Καὶ ποιὰν νὰ πάρῃ; τὴ Μόρφω!»

Καὶ πάλι ἔβαλε κι ἄλλη προξενήτρα κι ἀποκρίθη καὶ σ' αὐτὴ:

«Ἐγὼ νίβομαι κι ἀπονίβομαι· ἂν τὴ θέλει, ἄς τὴν πάρῃ. Μὰ στὸ σπίτι μου νὰ μὴν τὸν ξαναιδῶ!»

Καὶ σὲ λιγάκι ὁ Μῆτρος ἄλλαξε δακτυλίδια μὲ τὴ Φρόσω τοῦ Σεβδᾶ.

Ἡ χήρα ἡ Δήμαινα ἄφησε κατὰ μέρος τοὺς γιατροὺς μὲ τὰ γιατροσόφια τους, κι ἀντὶ νὰ πάρῃ τὸ παιδί νὰ τρέξῃ στὴν Ἀθήνα, τᾶφησε ἕνα πρωὶ στὸ στρῶμα καὶ τράβηξε κατὰ τὴν Πάτρα. Πῆγε κ' ἤυρε τὴ γριά τὴ μάντισσα, ποῦ ζοῦσ'

ἐκεῖ ἔακουσμένη σ' ἄλλή τῇ Ῥωμισσύνῃ· ποῦ μάντευε γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν ἔχθρα, γιὰ τὸν ἀπάνου καὶ γιὰ τὸν κάτου κόσμο, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸ θάνατο· ποῦ γιάτρευε τὸ μπόδεμα καὶ τὸ μάτιασμα, ποῦ εἶχε γνωριμία μὲ τὶς νεράιδες, κ' ἔπιανε κουβέντες μὲ τὰ ζωτικά. Τὴν ἤυρε στὴν ἀπάνω χώρα, μέσα σ' ἕνα καλύβι, σκυμμένη ἀπάνου σὲ χαλκωματένια πέταλα, σὲ ντύματα φιδιοῦ, σὲ λύκου δόντια, σὲ χαρτιά καὶ σὲ κόκαλα, σὲ μπαλσαμωμένα κοράκια, σὲ μαγικά βοτάνια, σὲ μύρια σύνεργα. Καθὼς τὴν εἶδε τὴ Δήμαινα, κούνησε τὸ κάτασπρο μαντιλωμένο κεφάλι της καὶ εἶπε:

«Ἐέρω γιὰτ' ἦρθες· γιὰ τὸ παιδί σου. Σημάδια του ἔφερεις;»

Κ' ἡ Δήμαινα, ποῦ ἦταν ὀρμηγεμένη, τῆς ἔδωσε σημάδια ἀπὸ τὰ μαλλιά του.

«Καλά· αὔριο τὴν αὐγὴ νάρθῃς νὰ πάρῃς ἀπόκριση.»

Καὶ γύρισε τὴν αὐγὴ κι ἄκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς μάντισσας:

«Ἀδύνατο νὰ γιατρευτῇ· τ'ἄχουν κάμωμα φοβερό! Τὴν ὥρα ποῦ ἔπεσε καὶ χτύπησε,— πρὶν πέσῃ—δῶδεκ' Ἀρμένισσες ἔτρωγαν καὶ γλεντοῦ-

σαν· πάτησ' ἀπάνου στο τραπέζι τους. (Και τῆς ἔδειξε μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ λεμόνι.) Ἡ μιὰ, καθὼς τὸν εἶδε, τὸν ζηλοφθόνησε, τὸν ἔσπρωξε, τὸν ἔρριξε, τὸν τσάκισε. Τὸν ἔχουνε στὸ μάτι οἱ Ἀρμένισσες. — Θεὸς φυλάξῃ ἀπὸ τέτοια στοιχειά — γιὰτ' ἦταν ἀπὸ καιρὸ μαγεμένο τὸ παιδί σου, καὶ ἦταν γραμμένο μὲ τοὺς πεθαμένους!»

Καὶ τῆς ἔδωσε βοτάνια μαγικά, νὰ τοῦ δίνη τὸ ζουμί τους, ὅταν τονὲ θυμώνει ὁ πόνος, νὰ τοῦ περνᾷ. Κ' ἔννοιωσεν ἡ Δήμαινα πῶς γιὰ παρηγοριά τῆς τᾶδινε κι ὄχι γιὰ γιαιτριά.

Καὶ γύρισε στὸ Θαλασσοχώρι καὶ στὸ γιό της ἔφερε μόνο τὰ βότανα τῆς μάντισσας, χωρὶς νὰ τοῦ φανερώσῃ καὶ τὰ λόγια της. Καὶ ὁ γιὸς τὴν περίμενε σὰν τὸ χελιδόνι τοῦ μαρτιοῦ. Δὲν ἄκουγεν ἀπὸ γιαιτρούς, ἀλλὰ τὰ μάγια τὰ πίστευε. Γιὰ τοῦτο κ' ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρό, σὰν ἔφεραν ἀπὸ τὸ Μελίσσι γιὰ νὰ τὸν ἰδῇ μιὰ μάγισσα, μιὰν Ὀθριά, ὁ Μῆτρος τὴν ἐδέχτηκεν ἐκεῖ στὸ στρῶμα καρφωμένος, ὅπως δέχονταν καπετάνιος τὸ πρύμο τὰεράκι στὰ ταξίδια του. Στάχνό του πρόσωπο ἄστραψαν τὰ μάτια του, κ' ἓνα χαμόγελο, σὰν ἄστρο σὲ φουρτουνιασμένον οὐρανό, τοῦ γλύκανε τὰ χεῖλη. Μονάχα μιὰ φορὰ τὸν εἶδεν ἔτσ' ἡ

Φρόσω του, ἡ ἀρραβωνιαστικεῖά του, κι ὄχι ἄλλος κανεῖς. Ἡ Ὀθριά λίγες μέρες εἶχε ποῦ ἔφάνι, στὸ Μελίσσι ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Τὴν εἶχε κλέψει ἓνας Γιαννιώτης καὶ τὴν ἔφερεν ἐκεῖ· βαφτίστηκε καὶ στεφανώθηκεν. Ἐρωτοχτυπημένη, νεοφώτιστη, νιόπαντρη, καὶ μάγισσα! Καθαρομελάχρινη, λυγερή, μορφοκαμωμένη, καὶ γλυκόλογη· τί χρειάζονταν ἡ μαγική της μπρὸς στὴ ματιὰ της! Ἐσκυψε καὶ τὸν κοίταξε ἡμερα καὶ σπλαχνικά, κι ὁ Μῆτρος ἐφραντάστηκε πῶς τελείωσαν τὰ βάσανά του, καὶ δὲν ἀπόμενε ἄλλο, παρὰ νὰ τονὲ πάρῃ, ἀπὸ τὸ χέρι καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ: « Σήκω καὶ περπάτησε!» κι αὐτὸς νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ περπατήσῃ. Τὰ πίστευε τὰ μάγια, τὸν μάγευεν ἡ ὁμορφιά.

Ἡ Ὀθριά ζήτησε τὸ δεξί του τὸ πόδημα· καὶ τὸ πῆρε κ' ἔρριξε κάτι μέσα σ' αὐτό, κάτι ποῦ ἔμοιαζε σὰ διάργυρο, καὶ πρόσταξε νὰ τὸ βάλουν ἔξω, πάνω στὰ κεραμίδια νὰ ξενυχτήσῃ.

«Ὅτι κι ἀν' ἀκούσετε τὴ νύχτ' ἀπόψε, τοὺς εἶπε, νὰ μὴ μιλήσετε.» Καὶ πάλι ξανάειπε στοὺς ἄλλους τοῦ σπιτιοῦ:

«Γιὰ νὰ ἰδῆτε πῶς κιντυνεύει τὸ παιδί ἀπὸ κάμωμα! τὲ τσάκισαν οἱ νεραΐδες τὸ παιδί.»

Και διόρισε κι αυτή κάτι χόρτα, να τὰ πίνη βρασμένα με κρασί.

Τὸ βράδου ἔπεσαν νὰ κοιμηθοῦν. Χειμῶνας ἦταν ἀκόμη, μὰ ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιὰτικη, κατὰστερη. Ἡ Δῆμαινα μονάχη ξενυχτοῦσε τὸ Μῆτρο· στὸ πλάγι του ἔστρωνε κ' ἔπεφτε· πολλές φορές ξημερώνονταν στὸ πόδι. Τῆ νύχτα ἐκείνη, κι ὅλη τοῦ κόσμου τὴν υἰεία και τὴν ξεγνιασιά νὰ κρύβαν μέσα τους, πάλι δὲ θὰ κλειοῦσαν μάτι μάννα και παιδί. Θυμούνταν τὰ λόγια τῆς Ὁβριάς: «Ὁ τι κι ἂν ἀκούσεται ἀπόψε, νὰ μὴ μιλήσετε!» Και τοὺς δυὸ ἕνας φόβος τοὺς ἐτάραζε και μιὰ ἐλπίδα τοὺς ἐξέσταινε. Στὸν πλατὺν ὄντα τὸ κρεμαστὸ καντήλι θαμποφωτᾷ, κι ἄλλο δὲν ξεχωρίζαν μέσα ἐκεῖ παρὰ τὸ εἰκονοστάσι με τὸ μαυρισμένο τὸ Χριστὸ και τὸν ἀσημωμένον Ἀη Νικόλα, κ' ἕνα τρομπόνι μ' ἕνα κουπί, και τὰ δυὸ παραρριχτὰ σὲ μιὰ γωνιά τοῦ τοίχου. Κι ὁ Μῆτρος κάρφωνε ἄγρυπνος τὸ μάτι ἀπ' τὸ καντήλι στὰ κονίσματα, κι ἀπὸ κεῖ στὴ γωνιά, σὰν κάτιτι νὰ καρτεροῦσε νάβγη ἀκόμα κι ἀπ' αὐτὰ, ποῦ ξάνοιγε μονάχα στὸ σκοτάδι ἐκεῖ, κάτι μυστικὸ κι ἀνέλπιστο· και μέσα στὸ σκοταδερὸ τὸ φῶς, ὁ ἤσκιος πόρριχνε ὁ Χριστὸς και τὰσημένιο φέγγος τ' Ἀη Νικόλα και τοῦ

κουπιοῦ τὸ μάκρος και ἡ θωριά τοῦ τρομπονιοῦ σμίγανε και φάνταζαν, και γίνονταν μαυράδια ἀλλόκοτα και σχήματα ποῦ σειοῦνταν, σὰ νὰ κρυφομίλαγαν, και πλάσματα ἀλλόκοτα, ποῦ λίγο μόνον ἔλειπε γιὰ νὰ ξεσκεπασθοῦν, και νὰ φανερωθοῦνε ζωτικὲς και μσίρες και ψυχές... ποῖος ξέρει τί θὰ φανερώνονταν; Κ' εἶχε χτυπόκαρδὸ ὁ καημένος, κι ὁ νοῦς του ἦταν γεμάτος ἀπὸ ιστορίες ἄλλου κόσμου και παραμύθια ἄλλου καιροῦ, κ' ἐπρόσμενε σὰν κατὰδικος νὰ ἰδῆ: θὰ τονὲ κόψουν ἢ θὰ τοῦ δώσουν χάρη; Και σὰν ἤρθαν τὰ μεσάνυχτα, ἐκεῖ ποῦ ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιὰτικη, κατὰστερη, γεμάτη σιγαλιά, ψηλά στὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ ξεσπάει μεγάλη ταραχή, χαλίγια πέφτουν, σὰ νάστησαν πετροπόλεμο τοῦ σπιτιοῦ, χαλάζι λὲς και βίχνει ὁ οὐρανὸς ἀπάνω στὴ σκεπή· σφουρίγματα γρικιοῦνται, μιλήματα ἀκούγονται. Ταράζεται τὸ πάτωμα, βογγοῦν τὰ παράθυρα, τρίζουν οἱ πόρτες, μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ χοροπηδοῦν παράξενα καντήλια, και κονίσματα και φῶτα και σκιές. Πιάνεται ὁ ἀνασασμός του· δὲ μπορεῖ, ἀλλ' οὔτε και ποῦ θέλει νὰ μιλήση· θυμᾶται τῆς Ὁβριάς τὰ λόγια, τρέμει μὴν τοῦ πάρχουν νεραίδες τὴ μιλιὰ· με τὸ μακρὸ ραβδί, ποῦ κρα-

ταῦσε στὸ πλευρό, κουνάει τὴ μάνα του μήπως κοιμάται καὶ δὲν ἔννιωσε τί ἔτρεχε· κ' ἡ μάνα δίχως νὰ μιλήσῃ χτυπάει τὸ πάτωμα, γιὰ νὰ τοῦ πῆ πῶς ἦταν ἔξυπνη καὶ τὰ κατάλαβε. Κι ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκεῖνη μάνα καὶ παιδὶ στέκονταν ἄσειστοι κι ἀμίλητοι καὶ καρτεροῦσαν, καὶ κάθε κρότος εἶχε πάψει κ' ἡ σιγαλιὰ ξαναχύθηκε, κ' οἱ δύο τους ἀκουγαν, ἔλο κι ἀκουγαν σφυρίγματα, πετροβολιές, φωνές, ὡς τὰ ξημερώματα.

Καὶ ξημερώνοντας, νὰ κ' ἡ Ὄβριά! Τῆς λὲν τί ἔτρεξε τὴ νύχτα· ζητάει τὸ πόδημα ποῦ ξενύχτησε στὰ κεραμίδια, τὸ κοιτάει καλὰ καλὰ, λιγάκι συλλογίζεται, γλυκογελάει τοῦ Μήτρου καὶ λέει χωριστὰ τῆς Δήμαινας :

« Δὲ σᾶς τὸ εἶπα ἐγώ; τὸ παιδὶ εἶναι μαγεμένο· τῶν ἀδυνάτων νὰ γιαιτρευτῆ. Ἄν πιάνονταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὰ μαντολόγια καὶ δὲν ἔμπλεκε μὲ γιαιτρούς, θὰ γλύτωνε· αὐτὸ εἶν' ἡ ἀλήθεια! »

Κ' ὅσο τοὺς ἀπέλιζαν κ' οἱ μάντισσες, τόσο στὰ μαντολόγια ἔρριχναν τίς ἐλπίδες τους. Κ' ἡ Δήμαινα μὲ τὰ δέρφια της, τὸ γυρολόγο καὶ τὸ σιδερεᾶ, πῆραν στερνὴ μεγάλη ἀπόφαση. Στὸν

Ἐπαχτο ἐζουσεν ἕνας μάντης. Διάβαζε τὴ σολομονική· δὲν ἦταν παῖζε γέλασε· μέσα σ' αὐτὴ μάθαινε πῶς γιαιτρεύεται κ' ἡ πιὸ κακὴ ἀρρώστια. Ἐόρκιζε τὰ δαιμόνια, μέσα σὲ ἄσκια τὰ κλειοῦσε καὶ μέσα σὲ ἀγγελιά τὰ φυλάκωνε, γιαιτ' εἶχε τὴ σφραγιδα τοῦ Σολομῶντος καὶ μ' αὐτὴ τὰ σφράγιζε. Γνώριζε ποῦ φύτρωνε τὸ τετράφυλλο τριφύλλι καὶ μ' ἐκεῖνο ἔκανε ὑποταχτικούς του τὰ ξωτικά. Κ' ἐστεῖλανε στὴν Ἐπαχτο τὴν Ταρία Ταρέλα μὲ χρήματα, μὲ γράμματα, μὲ σημάδια καὶ μὲ χίλια παρακάλια. Ὁ μάντης πιὰ θᾶλεγε τὸν τελευταῖο λόγο· τὸ πῆραν ἀπόφαση· δὲν εἶχαν πλέον νὰ ἐλπίσουν ἀπὸ πουθενά.

Καὶ μ' ἕνα ψαροκάικο κίνησεν ἡ Ταρία Ταρέλα ἴσα κατὰ τὴν Ἐπαχτο. Κ' ἔφτασεν ἀποβραδύς, καὶ δίχως νὰ ξανασάνῃ, νὰ ξεκουραστῆ, δίχως νὰ πῆ κανενὸς τίποτε, ρωτῶντας καὶ γυρεύοντας, τὸν ἠῦρε τὸ μάντη τὸ ἴδιο τὸ βράδυ. Κι ὁ μάντης ἦταν ἕνας παλιοντυμένος κιτρινιάρης, μὲ κάτι μακρὰ γένεια ὀλόμαυρα· μιλοῦσε σιγαλὰ καὶ ποτέ του δὲ γελοῦσε. Τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι ἡ Ταρία Ταρέλα ἕνα δεκάρικο καὶ τοῦ λέει :

« Νὰ κοιτάξῃς ἕνα ποῦ δὲ μπορεῖ, καὶ νὰ τὸν κάμῃς καλὰ. »

Κι ὁ μάντης ζήτησε κι αὐτὸς σημάδι, τρίχες ἀπὸ τὰ μαλλιά τοῦ Μήτρου, κι ἀπεκρίθηκεν εὐθύς:

« Αὔριο τὸ πρῶτ', στὶς τέσσερεις, μὲ τὸ σαλέπι, νὰ βρεθῆς ἐδῶ. »

Καὶ τὸ πρῶτ', στὶς τέσσερεις, μὲ τὸ σαλέπι, ὁ μάντης ἔλεγε στὸ σύντροφο τοῦ Μήτρου:

« Μῆτρο τονὲ λὲν τὸ βαρεμένο, στὸ Θαλασσοχώρι κάθεται, τὸ σπίτι του εἶναι ἀντίκρυ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά· χήρα ἢ μάννα του, Δήμαινα τὴνὲ κρᾶζουν... »

Καὶ τᾶχασεν ἡ Ταρία Ταρέλα, κι ἀνατρίχιασε· δὲν τοῦ εἶχε εἰπεῖ τίποτε, μῆτε καὶ μὲ κανέναν ἄλλο εἶχε μιλήσει ἐκεῖ στὸν Ἐπαχτο. Καὶ νὰ τῶρα ποῦ τᾶξερὲν ὅλα ὁ μάντης! κ' ἔκαμε τὸ σταυρό του.

Καὶ γλήγορα γλήγορα ὁ μάντης τοῦ εἶπε τότε:

« Νὰ μαυροφορέσετ' ἀπὸ τῶρα! Τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον νὰ ἰδῆ προκοπή. Ὅλα τὰ μᾶζωξα κι ὅλες τὶς πρόσταξα. Κι ἀπὸ παντοῦ ἀγροίκαγα: Ὅτι μέλλει δὲν ξεμέλλει, κι ὅτι γράφει δὲν ξεγράφει. Τᾶχ' ἢ Μοῖρα στὸ χαρτί, πελέκι δὲν τὰ κόβει. Τὸν ἔφαγαν τὰ μάγια τῆς ἀγάπης· κακὰ στοιχειὰ τονὲ χτύπησαν. Σύντεκνε, πᾶρ' το ἀπόραση. »

Πέρασε κι ὁ χειμῶνας. Ἐλυωσαν τὰ χιόνια τοῦ Ζυγοῦ, μόνο ἡ κορφή του πρόβαλλεν ἀκόμα τυλιγμένη σὰ μέσα σὲ ψιλὸ κατάλευκο γιασμαῖκι. Στὸ Μισόκαμπο λουλούδιζαν οἱ μυγδαλιῆς καὶ στὰ σπιτάκια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, μέσ' ἀπὸ κάθε χαγιάτι καὶ κάθε λιακωτό, μέσα σὲ λογιῆς λογιῆς γαστροῦλες καὶ κασσελάκια, πρασίνιζεν ὁ βασιλικός, τὸ δυόσμο, τὸ δεντρολίβανο, κι ἀνθίζαν τὰ βόδα, τὰ γαρούφαλα, τὰ μανουσάκια καὶ οἱ βιολέττες. Καὶ τὸ πῖν φτωχόσπιτο τὸ ἔβλεπες πλούσιο σὲ μυριστικά, καὶ τὰ κορίτσια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, μὲ τὶς θρεμμένες πλεξιδὲς καὶ τὰ βεργολυγερά κορμάκια τους, τὸ εἶχαν ξεχωριστὴ δουλειὰ τὴν ἀνοιξὴ νὰ τὰ ποτίζουν καὶ νὰ τὰ ξεδιαλέγουν τὰ λουλούδια τους. Κ' ἐκεῖ κάτω ἀπ' τὰ χαγιάτια κι ἀπ' τὰ λιακωτά, σὲ πόρτες καὶ σὲ παράθυρα κι ἀνάμεσα στὶς γάστρες ἔχτιζαν καὶ τὰ χελιδόνια τὶς φωλιές· τί εὐκολα, ποῦ εὐρισκαν τόπο γιὰ νὰ χτίσουν τὶς φωλιές τους ἐκεῖ πέρα· ὅσο φτωχότερα ἦταν χτισμένο τὸ σπίτι, τόσο πλουσιώτερα, τόσο ἀφοβώτερα ἐζοῦσαν τὰ χελιδόνια τὰ καημένα· καὶ θαρρεῖς τὸ γινώριζαν κι αὐτά.

Στὸ σπιτικὸ τοῦ Μήτρου τοῦ Ρουμелиώτη κανένα λουλούδι δὲν εἶχε ἀνοίξει· δυὸ τρεῖς γα-

στρούλες ἐστέκονταν ἀπάνω στὸ μπαλκόνι γυμνές, σὰ νὰ διάβηκεν ἀπάνω τους ἀράπικο ποδάρι. Στὸ μυαλὸ τῆς Δήμαινας φροντίδες γιὰ λουλούδια δὲ χωροῦσαν. Τὸν περασμένο χειμῶνα ἔρριξε τάνε- μόβρογο τὶς γάστρες μὲ τὶς τάβλες ποῦ τὶς ἐκρα- τοῦσαν καὶ στόλιζαν τὴ μπροστινὴ τὴν ὄψη τοῦ σπιτιοῦ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὶς φωλιές ποῦ καρτερούσανε τὰ χελιδόνια. Κα- νεὶς δὲ συλλογίστηκε νὰ τὶς ξαναστυλώσῃ. Καὶ σὰν ἤρθεν ἡ ἀνοιξη καὶ γύρισαν καὶ τὰ πουλιά της, δὲ στάθηκαν στὸ σπίτι κ' ἔφυγαν τὸ χαλα- σμὸ, ἀνήσυχα χτυπώντας τὰ φτερά.

Πέρασαν οἱ ἀποκριές, κ' ἡ Μεγάλῃ Σαρακο- στή, μὲ τὸ καλὸ, ἦταν στὰ τελευταῖα. Κ' ἡ ἐβδομάδα τῶν Παθῶν ξαναγύρισεν. Ὁ ἀπρίλης, νιόφερτος, ξανάνιωσε τὴ ζωὴ καὶ νέα δύναμη σκορποῦσε γιὰ τῆς ζωῆς τὸν ἀγῶνα· νέες χαρὲς ἔννοιωθεν ἡ ψυχὴ, νέες φροντίδες ξεφύτρωναν στὸ νοῦ· σὰν τάνθη ξάνοιγαν οἱ ἀγάπες, οἱ ἐκκλησιῆς ἀνοιχτὲς μοσχοβολοῦσαν ἀπὸ λιθάνι, κ' οἱ καρ- διές, ἀνοιχτότερες, μοσχοβολοῦσαν ἀπὸ ἐλπίδες. Τέτοια ἐποχὴ γλυκαίνεται κι ὁ βασανισμένος· κι ὁ ἀπελπισμένος παίρνει ὄρμη' κι αὐτὸς ποῦ εἶν' ἔτοιμος νὰ ξεψυχῆσῃ, τὴν ἀγκαλιάζει σφιχτότερα

τὴ ζωὴ, κοιτάει νὰ τὴν πουλήσῃ ἕσο μπορεῖ ἀκριβώτερα.

Ὁ Μῆτρος δὲν εἶχε πλέον γλυτωμὸ. Μετρη- μένες ἦταν οἱ μέρες του. Πάνε κ' οἱ γιατροὶ μὲ τὰ γιατρικά, πάνε κ' οἱ μάγισσες μὲ τὰ μαντο- λόγια. Γαγγραΐνιασε τὸ πόδι. Τὸ φαρμάκι ἀνέ- βαινε ἐλοένα κι ἀπλώνοταν στὸ αἷμα. Κ' ἐκεῖνος ἀμίλητος, ἄσειστος, μόνον τὰ μάτια του μιλοῦσαν, γοργοκίνητα, γυαλιστερά, λὲς καὶ περίμενε τὸ Χάρο, γιὰ νὰ λογαριαστοῦν. Ἡ δόλια ἡ Δήμαινα εἶχε καταντήσῃ ἀγνώριστη ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια κι ἀπὸ τὴ λύπη, σωστὸ σαράβαλο. Ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κ' ἡ Ταρία Ταρέλα οὔτε μιλοῦσαν οὔτε τὸ κουνοῦσαν ἀπ' τὸ πλευρό του. Τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ ἔφεραν τὸν παπᾶ Θύμιο καὶ τὸν μετάλαβε.

Ἡ Μεγάλῃ Παρασκευὴ ξημέρωσεν ὄχι σὰν τὶς ἄλλες χρονιές, μὲ μαῦρον οὐρανό. Ξημέρωσε καταγάλανη κι ἐλόξανθη. Μὲ τὴν πρώτη ἀχτίνα τοῦ φωτὸς ποῦ γλύστρησεν ἀπὸ τὴ χαραμάδα στὸ στρώμα τοῦ Μῆτρου, ὁ Μῆτρος ἐσπαρτάρησε κ' ἔδγαλε φωνὴ τρανὴ κ' ἔκραξε:

«Μάννα, ἥλιο θέλω, ἀέρα θέλω· ἀνοιξε τὸ παράθυρο!»

Κι ανοίγει τὸ παράθυρο κι ὁ ἥλιος πλημμυρίζει τὸ σκοτιδιασμένο, τὸ ἔρσο σπίτι. Σὰν πανηγύρι χύνεται τὸ φῶς του σὲ πάτωμα, σὲ τοίχους, καὶ σὲ κάθε τι. Τὸν περιχύνει τὸν ἄρρωστο, καὶ θάλεγες πῶς ἦταν αὐτὸς ὁ μόνος γιατρὸς κι ὁ μόνος μάγος. Τὰ μακρειαῖ κι ἀχτένιστα μαλλιά του τὰναταράζει τὸ πρῶινὸ τὰγέρι ποῦ μὲ βία χύθηκεν ἀπ' τὰνοιχτὸ παράθυρο. Κι ἀπ' τὰνοιχτὸ παράθυρο τὰ μάτια του τραβᾶνε ἴσα ὁλόισα κι ἀνταμώνονται μὲ τὸν ἡμερο γιαλὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ· τὸν ἴδιο τὸ γιαλὸ ποῦ ἀλλάζει χίλια χρώματα σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χρυσοφίλημα τοῦ ἡλιοῦ ἀπ' τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ. Μόνον πῶς ὁ αὐγουστος δὲ μπορούσε τότε νὰ τοῦ δώση τὴ μυστικὴ ἐμορφιά ποῦ σήμερα τοῦ δίνει ὁ ἀπρίλης, πλασμένη ἀπ' ὅλες τὶς πνοὲς κι ἀπ' ὅλες τὶς λαχτάρεις τῆς ζωῆς. Καὶ σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ μόλου, τὰ μάτια του ξανοίγουν ἓνα καϊκάκι, τὸ ἴδιο τὸ καϊκάκι του, ξαρματωμένο ἐκεῖ, παραρριμένο. Καὶ σὰ νὰ φώτισεν ὁ ἥλιος τὸ λογισμό του πιδὸ βαθειὰ κι ἀπὸ τὸ σπίτι του, κατάλαβε κι αὐτὸς πῶς ἦρθεν ἡ στερνὴ του ἡ ὥρα, πῶς ὁ Χάρος πλάκωσε, καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ παραδοθῆ σὰν ἄξιο παλληκάρι, μὰ τὸν κὺρ Ἥλιο ποῦ τοῦ φώτιζε

τὸν ὑστερνὸ του ὁρόμο. Κι ὁ μάγος ὁ ἥλιος τὸν ἐμάγεψε· τὸν ἐμέθυσε μὲ ἓνα παράξενο κι ἀπάντεχο κρασί, καμωμένο ἀπὸ ζωὴ κι ἀπὸ θάνατο.

«Ἐνα καθρέφτη, μάννα, ἓνα καθρέφτη!»

Τοῦ ξάναψεν ἔξαφνα ἡ ἔγνοια τοῦ στολιδιοῦ· ἤθελε νὰ συγυρίσῃ τὴ λεβεντιά του γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ κάτου κόσμου. Τοῦ φαίνονταν πῶς ἐτοιμάζονταν νὰ πάῃ στὸ πανηγύρι τοῦ Ἄη Λιᾶ, στὰ πλάγια τοῦ Ζυγοῦ. Κ' ἡ μάννα ποῦ ἀλάλιασεν ἀπ' τὴ συμφορὰ, ποῦ ἀγρικουσε καὶ δὲν ἔννοιωθε, ποῦ ἔννοιωθε χωρὶς νὰ συλλογίζεται, τοῦ φέρνει τὸν καθρέφτη.

Ἐπῆρε τὸν καθρέφτη, κι ἄρχισε νὰ κοιτάζεται μέσα σ' αὐτόν· ὄχι νὰ κοιτάζεται, μὰ νὰ κοιτάξῃ μέσα σ' αὐτόν χίλιες ἐνθύμησες, χίλιες εἰκόνες ἀπ' τὰ μικρὰ του χρόνια ὡς τὰ τωρινὰ· εἰκόνες κ' ἐνθύμησες, θαφτὲς μέσα στὸ νοῦ του, ποῦ ξεθάφτονταν γιὰ ὑστερνὴ φορὰ κι ἀνασταίνονταν καὶ σὰν πουλάκια γοργόστερα τὶς ἔβλεπε μὲ τὰ σβυσμένα μάτια του νὰ σπαρταροῦνε μέσα στὸ γυαλί. Κ' ἔλεγε πῶς ἦτον ὁ καθρέφτης ὡσὰν ἐκεῖνον τὸ μαγικό, τὸν περίφημο, ποῦ μέσα του ξάνοιγες ὅλα τὰ μακρυνὰ τὰ περασμένα καὶ ὅλα τὰ μακρυνὰ τὰ μελλόμενα.

Κ' ὕστερα μὲ μιᾶς δὲν ἀντίκρουσε ἄλλο τίποτε μέσα στὸν καθρέφτη παρὰ τὸ κατάγλωμο πρόσωπό του καὶ τὸ σωμένο του κορμί. Καὶ πάλι ἀκούστηκε νὰ λέη μ' ἐκείνον τὸν ἀλάλητο καημὸ τῆς λεβεντιᾶς:

« Ἄχ! ὦραϊα νιάτα ποῦ θὰ φάη ἡ γῆς! »

Καὶ καθὼς εἶπεν « ὦραϊα νιάτα », ἔτσι τὸν πῆρε γιὰ στερνὴ φορὰ κ' ἡ φροντίδα τῆς νιότης, τοῦ στολισμοῦ καὶ τῆς ἐμορφιάς, ἡ φροντίδα, ποῦ δὲν τάφινει τὰ παλληκάρια καὶ μέσα στὴν ἀγκαλιά τοῦ Χάρου. Κι ἄρχισε νὰ τὰ χτενίζη, νὰ τὰ χτενίζη τὰ σγουρὰ μαλλιά, τὰ φουντωμένα κι ἐλόμακρα, ποῦ εἶχαν ρουφήξει, θαρροῦσες, ὅλη τὴ φρεσκάδα καὶ τὴ δύναμη τοῦ κορμιοῦ, γι' αὐτὸ φούντωσαν ἔτσι καὶ μάκρυναν. Κι ἔστριβε τὸ μουστάκι του σὰ νὰ ἦταν ἕτοιμος γιὰ δευτέρ' ἀρραβωνήσια. Κι ὅταν ἀπόκαμε πιά, σὰ νὰ τοῦ φώτισεν ἄξαφνο φῶς τὸ νοῦ του, ἔτσι καθὼς ἦταν ἀκουμπιστός, εἶπε στὴ μάνα του:

« Τώρα, δυστυχισμένη μάνα, τόσον καιρὸ ἔκανα κουράγιο, ἔλεγα πῶς δὲ θὰ πεθάνω . . . Μιὰ χάρη τώρα σοῦ ζητάω. Κλάψε με νὰ σ' ἀκούσω. »

— Μπά! παιδί μου, τί λόγια εἶν' αὐτά; Νὰ σὲ κλάψω; Ἴσα μ' αὐτοῦ ἦρθες; τραύλιζεν ἀλαλιασμένη ἡ μάνα.

— Ἄχ! καὶ πάλι ἄχ! Κλάψε, μάνα, κλάψε! Τὰ νιάτα χῶμα γίνονται κ' ἡ λεβεντιὰ χροστάρη. καὶ τὸ σαίνικο κορμὶ χῶμα καὶ τὸ πατοῦνε! Ὅπου πὰς καὶ σταθῆς, μάνα, νὰ τὸ λές».

Σώπασε λιγάκι, κ' ἔξαφν' ἀνατινάχτηκε ἀπελπισμένα καὶ φώναξε:

« Δὲ θέλω νὰ πεθάνω μοναχικά· κόσμος θέλω. Ἄνοιξε, μάνα, τὴν πόρτα, νὰ μπῆ κόσμος μέσα. »

Θὰ κόντευε τὸ μεσημέρι. Γύριζαν οἱ θαλασσοχωρίτες ἀπ' τὴν ἐκκλησιάν. Ἄντρες, γυναῖκες, παιδιὰ, κρατοῦσαν ἄνθη στὸ χέρι, τάνθη τοῦ ἐπιταφίου. Ὅταν ἄξαφνα φτάνει σταυτιὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅλων ἐκείνων, ποῦ ἔβγαίνουν ἀπ' τὸν Ἄη Νικόλα, κι ὅλων ἐκείνων ποῦ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ, — κ' ἦταν ἀδιάκοπο τὸ διάβα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνη, — φτάνει ἕνας ἤχος ἀργός, βραχνός, λυπητερός· λυπητερός ποῦ σήκωνε τὶς τρίγες καὶ σὲ σπάραζεν, ἤχος βγαλμένος σὰν ἀπὸ ζωντόβολο, σὰν ἀπὸ ἀνθρωπὸν ἤχος ποῦ κατέβαινε καὶ ὑψωνταν, κ' ἐπνίγονταν, καὶ χύνονταν καὶ δέρνονταν ἤχος ποῦ ἦταν καὶ μίλημα, καὶ οὐρλιασμα, καὶ θοῆνος, καὶ παράπονο, καὶ κλάψιμο, καὶ γέλιο, καὶ βρισιά, καὶ τραγούδι· τραγούδι τρομασμένης, ξετρελλαμένης, ἀπελπισμένης ψυχῆς. Κ' οἱ δια-

βάτες άκουγαν, στέκονταν, ανατρίγιάζαν, αυτιάζονταν, ένοιωθαν, κουνούσαν τὰ κεφάλια κ' έλεγαν ο ένας του άλλου :

« Μυρολόι ! ποιός να πέθανε ; »

Κάποιος έδειξε τότε το σπίτι της Δήμαινας, κ' έκραξε :

« Δέν το ξέρετε ; από το σπίτι της Δήμαινας βγαίνει το μυρολόι. Πέθανε ο 'Αφεντομηήτρος ! »

Πέθανε ο Μητρος ! ο Μητρος ο λεβέντης, που βασανίζονταν ένα χρόνο στο στρώμα. Ο Μητρος ο χτυπημένος, ο ζηλοφθονεμένος, ο μαγεμένος, ο άδικοσκοτωμένος ! Σά χαλάζι έπεσε το μαντάτο στο Θαλασσοχώρι. Κι όσοι τάκουγαν, αναστέναζαν, έσμιγαν με βία τις απαλάμες, κ' οι γυναίκες τραβούσαν τὰ μάγουλα σά να μη το περίμεναν από τόσους μήνες. Δέν μπορούσαν να το χωνέψουν. Όταν πεθαίνει παλληκάρι σαν το Μητρο, πεθαίνει ολόκληρη ζωή, σβειέται ο ήλιος ! Και τότε στάθηκεν ένα πράμα, που δε θυμούνται οι γεροντότεροι να ξαναστάθηκε κι άλλη φορά στο Θαλασσοχώρι. Καθένας που άκουγε το νέο, το έλεγε του άλλου και άμέσως, όπως ήταν κι όπου βρίσκονταν, τραβούσε γοργά κατά το σπίτι του Μητρού. Που μαζεύτηκεν όλος εκείνος ο κόσμος ;

γυναίκες όμορφου γυρισμένες με τὰ μαύρα ρακιάλια' γυναίκες άνάλλαγες, όπως βρίσκονταν στα σπίτια τους' κάθε λογής άντρες, νοικοκυραίοι, δουλευτάδες της θάλασσας και της στεριάς' παιδάκια που τὰ κρατούσαν απ' το χέρι και παιδάκια στο βυζι της μάννας' όλοι από την εκκλησιά τραβούσαν ίσια εκεί. Έλεγεσ πώς μέσα στο σπίτι εκείνο γίνονταν τὰ Πάθη του Χριστού, κ' έχει στηθη ένας άλλος επιτάφιος. Και πολλοί κρατούσαν ακόμα στα χέρια τους άνθη, άνθη από τον επιτάφιο, κ' έλεγεσ πώς πήγαιναν να τὰ βίξουν άπάνω στο στρώμα του πεθαμμένου, μ' αυτά να του ευωδιάσουν τον τελευταίο ύπνο, να τον αγιάσουν το νεκρό.

Το σπίτι επρόβαλλε μ' άνοιχτά παραθύρια, με πόρτα ολάνοιχτη. Τόλουζεν ο ήλιος του μεσημεριού. Να μην ήξερε κανείς τίποτε, να μη γριχούσε τον ήχο, θα στοχάζονταν, όχι πώς διάβαινεν ο Χάρος από κει, μα πώς είχε στηθη μεγάλο πανηγύρι. Κανείς δεν τον κρατούσε τον κόσμο εκείνον. Όσοι έτρεξαν πρώτοι, δρασκελήσαν το κατώφλι, ανέβηκαν, τράβηξαν ίσα μέσα, σκόρπισαν σ' όλα του σπιτιού τὰ χωρίσματα. Οι άλλοι καρτερούσαν απ' έξω. Κι όλο έρχονταν. Κι όλο

κατέβαιναν, κι ὅλο ἄραζαν ἄνθρωποι μπροστά στο σπίτι. Κ' ἔξαφνα πάλι ὅσοι πρόφτασαν καὶ πρωτανέβηκαν στο σπίτι, πρόβαλαν στὰ παράθυρα, κατέβηκαν πάλι, λαχανιασμένοι, ἀποσωμένοι, κίτρινοι, καὶ ἔφεραν νέο μαντάτο : « Δὲν πέθανεν ἀκόμα, δὲν πέθανε. Ψυχομαχάει· κ' ἔβαλε νὰ τὸν μυρολογήσουν ζωντανό! Μωρέ, ἀκούς; δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο πράμα! »

Κι ἀλήθεια ἦταν· ὅσοι ἔμπαιναν μέσα στο σπίτι μαρμάρωναν. Ἐκεῖ ποῦ περίμεναν νὰ τὸν ἰδοῦν πεθαμμένο καὶ νὰ τὸν νεκροφιλήσουν, τὸν ἀντίκρουζαν ἀνακαθισμένο στο στρῶμ' ἀπάνου, μ' ὄργισμένη ὄψη, μὲ γουρλωμένα μάτια, μὲ τεντωμένα αὐτιά, σὰν ἄτι ἀνυπόμονο νὰ τρέξει στὸν κάμπο, σὰν παλληκάρι ποῦ καρτεροῦσε νὰ τοῦ φορέσουν τάρματα γιὰ νὰ χυθῆ. Καὶ σὲ μιὰ γωνιά μαζωχτὴ ἢ γρηὰ Δήμαινα καὶ ἀσάλευτη, μὲ λείψανο κορμιοῦ μονάχα, μὲ δίχως ψυχὴ, μὲ δίχως δάκρυα· ὅλη της ἡ ζωὴ εἶχε γίνει φωνή, μὰ ὄχι φωνὴ γυναίκας, ἢ φωνὴ τῆς ἴδιας τῆς ἀπελπισιάς. Καὶ τραγουδοῦσε σ' ἓνα σκοπὸ δικό της, ποῦ δὲν ξανακούστηκε κ' ἔλεγε :

Ὅμορφονίδς ψυχομαχάει, ὁμορφονίδς πεθαίνει,
ἀνάψτε πράσινα κερὰ καὶ κίτρινες λαμπάδες,

νὰ τρέξουνε τόμορφονιοῦ νὰ κατέβῃ στὸν ἀδῆ,
Σκαλι σκαλι κατέβαινε, σκαλι σκαλι ἀνεβαίνει.

Ἡ Βασίλω ἢ συμπεθέρα της, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ βαστάξῃ, κάτι θέλησε νὰ τῆς εἰπῆ :

« Καημένη Δήμαινα, δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο στὴν οἰκουμένη, τὸ παιδί σου νὰ ζῆ καὶ νὰ τὸ μυρολογᾷς! »

Ἄλλ' ἀντὶ νὰποκριθῆ ἢ μάγνα, τὸ παιδί ἀποκρίθηκε :

« Πήγαινε στὴ δουλειά σου· τώρα θέλω νὰ μὲ κλάψῃ! »

Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὴ μικροπαντρεμένη τὴ Λόλω, στὴν ξαδερφοῦλα του, ποῦ ἔστεκε γονατιστὴ κ' ἔκρυβε τὰ σιγαλά της δάκρυα μέσα στο μαντίλι της, τὴν ἀγριοκοίταξε καὶ τῆς λέει :

« Μωρὴ Λόλω, γιατί δὲν κλαῖς καὶ σύ; »

Κι ἀκολουθοῦσε τὸ μυρολόγι :

Κ' ἤυρεν τον ἓνα σκώληκα, μὰ καὶ τὸν ἐρωτάει :
Ποῦ πὰς, ἀσῆμι, νὰ γαθῆς, μάλαμα, νὰ θολέψῃς ;
Ποῦ πὰς, ἀργυροκούδουνο, νὰ χάσῃς τὴ λαλιά σου ;

Κι ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς μάγνας τὸ μυρολόγι ξεφύτρωσε στὰ χεῖλη τῶν γυναικῶν τῶν ἄλλων, καθὼς τὰ δάκρυα φέρνουν δάκρυα καὶ τὰ γέλοια γέλοια, καθὼς τὸ κερί ἀνάφτει ἀπὸ ἄλλο κερί, καθὼς

ἀπλώνονταν κάποτε κ' ἡ πλυμμύρα τοῦ γιαιλοῦ καὶ σκέπαζε τὸ Θαλασσοχώρι. Καὶ μέσα στὶς γυναῖκες ποῦ μυρολογοῦσαν, ἄλλες γυναῖκες πρόβαλαν μ' ἀνθοστέφανα καὶ μὲ γλωρὰ μπουκέττα, καὶ ἄλλες παραπέρα, στ' ἄλλα χωρίσματα, κασσέλλες ἀνοιγαν κ' ἐποίμαζαν ρούχα γιὰ τὸ νεκρὸ ποῦ ἀκόμ' ἀνάσαινε, καὶ ἐλοένα κόσμος, κόσμος ἀτέλειωτος ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε. Καὶ μέσα στὸν κόσμον ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας κ' ἡ Ταρία Ταρέλα, ἀποσωμένοι ἀπ' τὶς ἀγρύπνιες, καὶ ἀπὸ τὸν πόνο συντριμμένοι, εἶχαν στυλώσει τὰ μάτια σὰν τυφλοὶ καὶ τίποτε λὲς δὲν ἔβλεπαν, τίποτε δὲν ἔλεγαν. Ἀντίκρου ἀπὸ τὸ σπίτι ὁ μαραγγὸς κάρφωνε μὲ δακρυσμένα μάτια τὰ ξύλα τῆς κάσας, καὶ ἀπάνω ἢ Βασίλω μὲ τὴν Γυφτογιάνναινα ξεδίπλωναν τὸ σάβανο· σ' ἓνα τραπέζι ἔστεκεν ἡ κεντιστὴ καὶ ἐλόχρυσεν σκούφια, στερνὸ χάρισμα τῆς ἀρραβωνιαστικειᾶς στὸν ἄκκληρο ποῦ τῆς ἔφυγε γιὰ πάντα· μ' ἐκείνη θὰ τὸν στόλιζαν στὸ νεκροκρέββατο.

Ἀπὸ τὸ μεσημέρι κ' ἐκεῖθε ἄρχισεν ὁ χαροπόλεμος. Τὸ ψυχομαχητὸ κράτησεν ὅλο τὸ δειλινὸ. Καὶ τὸ παλληκάρι βογγοῦσε βαθειὰ καὶ ἀναταράζοταν, σὰ χώρα ποῦ κάθε λίγο καὶ λιγάκι τὴν

ἀνατίναζεν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ ἐγκατα σεισμὸς δαιμονισμένοι. Καὶ μέσα στὸ ψυχομαχητὸ, στερνὰ ξεσπιθίσματα τοῦ καντηλιοῦ τῆς ζωῆς, τέτοια λόγια ξεπετειόνταν ἀνάρια ἀνάρια :

« Ἄχ! μωρέ, τί ἔπαθα!... Φουστανέλλα φορεῖς... Σιγὰ σιγὰ... μὴν πατήσης τὰ πόδια μου... Μπά! μπά! τί κόσμος εἶναι τοῦτος;... Ὅριστε! Ὅριστε!... Μάννα... Μὴν πατήσης παραπάνω!... Τόπο! τόπο! Ἄερα θέλω!... Γλυκειὰ ζωὴ... Μὴ μου κρύβης τὸν ἥλιο... Παραδόθηκα! »

Καὶ μὲ τὸ « παραδόθηκα » παράδοσε στὸ Χάρο τὴ ζωὴ. Ἐεψύχησε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου, μέσα στοῦ Θαλασσοχωριοῦ τὴν ἀγκαλιά, σὰ λευκά ποῦ τὴ ρίχνει ὁ ξυλοκόπος, ὅστερ' ἀπὸ βαρὺν ἀγῶνα, στάνοιχτά, μπροστὰ στὴν ὄψη ὀλόκληρου τοῦ λόγγου τοῦ ἀνήμπορου. Τὴν ἴδιαν ὥραν ὁ ἀνθρώπινος ἐκεῖνος λόγγος ποῦ ἀπλώνονταν ἀπ' τὸ στρῶμα τοῦ νεκροῦ ἴσια στὸ δρόμον ἔξω σκόρπισε μιὰ βοή, ποῦ τὴν εἶχε γεννήσει βαρὺς καημὸς καὶ ἀλαφρὸ ξανάσασμα : « Κρίμα στὸ παλληκάρι ποῦ πάει ἄδικα! Δόξα σοι, Κύριε, ποῦ τὸν ἀνάπαψες! »

Τὴν ἴδια ἐκείνην ὥρα, πέρα στῆς θάλασσας τὴν ἄκρη, ξανοίγονταν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ καὶ ὁ

ἥλιος τοῦ βασιλευεν ὀλοπύρινος. Τὸ ἡμερο ἀκρο-
γιαλί δὲν ἐσοῦφρωνε πνοή. Τί γλύκα ποῦ εἶχεν ἡ
φύση! Στεριά καὶ πέλαγο ἡσύχαζαν νὰ μὴ ταρα-
ξουν τὸν πρόσκαιρον ὕπνο τοῦ παντοπεινοῦ θεοῦ,
τὸν ὕπνο τὸν αἰώνιο τοῦ πρόσκαιρου ἀνθρώπου.

Ὅμως τὴν ἴδια ἐκείνην ὥρα, ὅσοι παράστεκαν,
μέσα στὸν πλατὺν ὄντζ, τὸ νεκρὸ μ' ἀνοιγμένα
μάτια ἀκόμα, εἶδαν κάτιτι παράξενο. Εἶδαν τὴ
γριά τῆ Δήμαινα ἀπ' τὸ στρώμα τοῦ παιδιοῦ της,
ποῦ εἶχε καρφωθῆ ἐκεῖ ξεψυχισμένη, χωρὶς αἰ-
σθηση καὶ χωρὶς δάκρυα, καὶ πλέον καὶ χωρὶς
φωνή, τὴν εἶδαν νὰ ὀρμήση ἀγριωπῆ, μέσα στὸν
κόσμο, σὰν ἀγριόγατα μ' ὀλόρριχτα μαλλιά, μὲ
χέρια τεντωμένα, μὲ δάχτυλα ὀλάνυχτα, σὰν
κάποιον νᾶθελε νὰ πνίξη. Μέσα στὴ μέση τοῦ
σπιτιοῦ ἀθώρητη σὰ φιδ' εἶχε γλυστρήσει κ' ἔστε-
κεν ἀκίνητη, κὶ ἀμίλητη, κ' ἔστεκεν ὀλογάληνη,
σὰ μαρμαρωμένη, κ' ἐκοίταζε πρὸς τὸ κρεββάτι
τοῦ νεκροῦ, μιὰ κόρη. Μιὰ μυστικὴ χαρὰ λαμ-
πίριζε στὰ μάτια της, καὶ τὸ κλεισμένο στόμα
της δὲν τάνοιγεν, ὅμως τὸ χάραξ' ἐλαφρότατα
μιὰν ἀδιόρατη γραμμὴ ποῦ ἔμοιαζε χαμόγελο.
Τἀνάστημά της δὲν ἦταν ψηλό, ἀλλ' ὑψώνονταν
ἀλύγιστο, τὸ πρόσωπό της φάνταζε ὠραιότερο,

καθὼς ἐπρόβαλε μονάχα ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ μαῦρο
σάλι ποῦ σκέπαζε ὅλο τὸ κεφάλι της. Σ' αὐτὴν
ἀπάνου ὠρμησεν ἡ γριά. Ψιθυρισμοὶ ἀκούστηκαν
τριγύρω :

« Μπᾶ! τὴν παλιοβρώμα! τὴν ἀδιάντροπη!

— Μωρὲ τὴν εἶδατε τὴν Τρελλομύρρω;

Ἄλλὰ προτοῦ προφτάσ' ἡ Δήμαινα νὰ τὴν
ἀρπάξῃ, ἐκείνη ἀφανίστηκε γοργά, σὰν ὄνειρο
κακό, σὰν πειρασμὸς ὀλόγλυκος. Κὶ ἀπόμειν' ἡ
γριά σπαράζοντας καὶ φοβερίζοντας μὲ τὸ χέρι
τὸν ἀέρα, καὶ πρὶν μακρειαῖα πλατεία ξαπλωθῆ
στὸ πάτωμα, πρόφτασε καὶ ξεφώνησε :

« Ἄχ! μωρὴ στρίγγλα! Ὡς κ' ἐδῶ βγήκες,
μπούσσα! Μοῦ τὸν ἔραγες! Ἄχ! ἂν εἶχα κουμ-
πούρι σ' ἐσχότωνα! Ἄς εἶναι! δὲν τὸν πῆρες μιὰ
φορά, κὶ ἄς τὸν πῆρε ὁ Χάρος!»